

252651.

5973

Dma maalapike.

MAALAPIKE
MAALAPIKE
MAALAPIKE

~~MAALAPIKE~~

Oma maalapike.

Karl Schönherri "Ende" [Maa] järste
wabalt esitatud.

A. Kitzberg.

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS +

~~R/1028.~~

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

45413

Wanemuise näitelawa.
Mai 1912.

Osalistad:

Wana Tüütsi Karutsi talu peremees.

Annus, selle poeg.

Mina, Tüütsi juures perenaese asemel.

Reet, teenija tüdruk Tüütsi juures.

Rakasoo = Rits.

Seebi-Liisu, walla sant ja surmpeseja.

Kellaines, kabeliwaht ja hanakawaja.

Tüisler.

Kihelkonna arst.

Jaan, tööperemees

Jaak, tööpoiss

Jüri, tööpoiss

Aadu, poisi asemel.

} Tüütsi sulased.

Juss [kümne aastane]

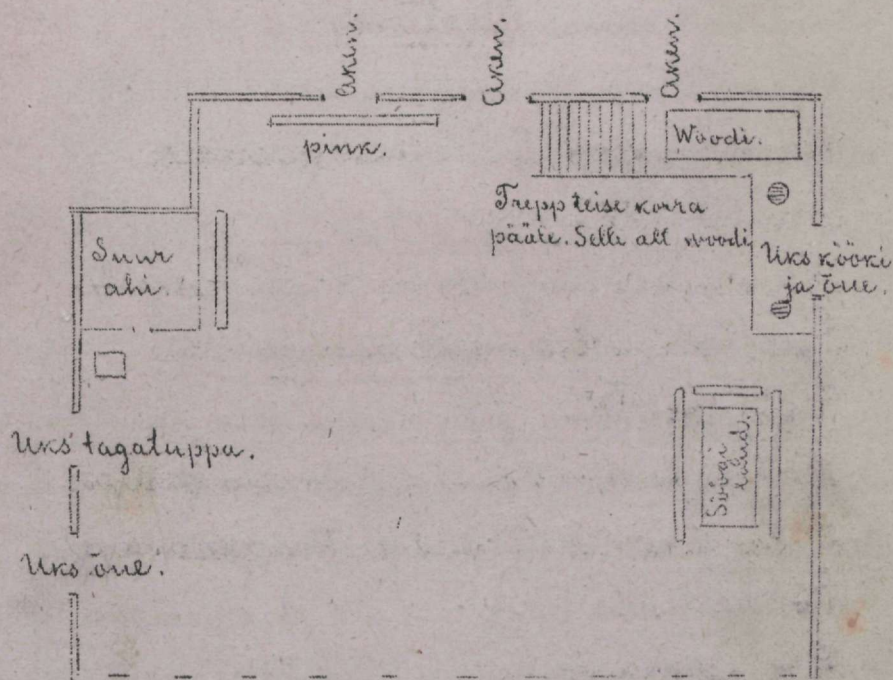
Juss [kahesaaastane]

Peedu [kaheteistkümmne aastane]

} Rakasoo-Ritsi
pojad.

3.

Tund ja pöösad. Tagapool põllud ja heinamaad.

Mängunohari on rõõgis kolmes maatuses suur, avar talutuba. [Tahemat ja paremat kätt päätkuatajate poolt]. Tahemat kätt: esite üks õue, siis tagapool teine üks tagatuppa. Tagapool suur ahi, selle ees rändpakk, ahju kõrvale pinn (kus Miinvalati istub). Tagasiinas kolm suurt aknat, kust punde ja pöösaste pääle ja eemal põldude ja heinamaade poole näha võib. Teise ja kolmanda akna vahelohalt viib trepp ümber toanurga paremale poole üles, säält käidakse ülesse

maja teise nurga peäle. Trepi all woodi. Pa-
remat nätt seinas tagapool (sammaste waheko-
hal) üks kõõri ja ühe, eespool söögilaud ja
selle ümber pingid.

Esimene waatus.

Päikesepaistene, palaw suwe päew, rukiõikuse
ajal. Läbi lahtise anna kostab eemalt tume laa-
dakära. Ühetawline, pea kõnnu, pea nõrgem
rauatagumine läheb aimata, et repapada lähe-
dal on. Lõunaeg, paremat nätt es on wiiele ini-
mesele söögilaud walnis kaetud.

1. etendus.

Alina. Siis Jaan, Jaak, Jüri ja Reet.

Alina [tugew, lõntsaas, kolmenümnekahe aastane,
lihawate paljaste näewartega, mustade, siledaks
soetud juuksetega, waatab oma nägu peeglis. Pea-
aege nutuselt]. Kanawarbad! ... Muud kuu tule-
wad! ... Siin! ... Siin jälle! ... Ja siin silmade
ümber! ... Häda ja häda! ... Pean ma siis tõesti

nõssi ja nüüru kokku kuivama kui igavene teiste
 käsualune!... Ja jalatait ei ole, kuhu päale astuda
 ja ütelda võiks: see on minu!... [Kuuleb, et tuleks-
se, näigab ruttu käega üle silmade, võtab sukavardad,
istub pingi päale ja hakkab kuduma. Tema lihavad
sõrmed ei anna nõbedasti liukuda.]

Taak [sasine mees, kasinata morkahaberneega ja park-
su kaelaga, tuleb pahemalt poolt uksest, ei waata
ümber, vaid läheb ja istub otsesõhe oma asemele
laua taga. Tema järele tulevad Jaan ja Jüri ja
panevad nagu mee pärast korraks käed söömaval-
mele kokku. Taak närsitult kusinaga laua pihta
koputades, pahaselt kõõgi läme pooli.] No, Reet!
 Kas täna süüa saab ka vii?

Reet [neljanimne naku aastane, vananenud ja luidu-
nud, valjud, ribedad näojooned, juuks juba hallides
minema hakkanud, tuleb suure kausiga paremalt
poolt ja paneb selle lauale. Jaak, Jüri ja Reet võ-
tavad lühikesi, sõnata söömavalme järele, ühe
suure kartuki teise järele ja söövad rahuliselt ja
aeqlaselt.]

Mina [tuppa tungiva laadakära ja pooljoobnud

sepa lallutamise üle pahane]. Kisawad laada-
platsil... ja joodis sepp na meel! Juba aegasti
ennast taie wõtnud! Ega tema ju teisiti ei saa!
[Lähel tõmbab akna kinni ja istub jälle ku-
duma].

Tiiri. Koh, joob wõmmu pärast. Sai korra
jälle inimesi näha!

Mina. Kojaw! Ega na teisiti ei ole!

Taan [silmi ringi näia lastes, lauas on Aadu
ase tühi. Pahaselt]. Kis üigel ajal sööma ei os-
ka tulla - inna Aadu!

2. etendus.

Endised. Annus. Siis Aadu.

Annus [tuleb pahemalt poolt teisest uksist. Aeg-
lane, tööst wäewatuid, 46 aastat wana, meele kohal
juba juuksed hallid. Inimene, kes töös duimaks
ja niiriks jäänud. Särgi wael. Tema püüskel
puudub pahemal pool trassi-nöop, teine pool
trassidest lipendab lahtiselt üle öla alla. Könnib
tuba mööda, nagu otsikes ka midagi]

Aadu [seitsmeteistkümmne aastane. Unistaja.
Tuleb paremalt poolt. Temal ei ole teiste puistega

ihist, teda peitakse narrilaseks. Naeratab sage-
dasti enese ette. Istub teiste hulka sööma.

Jaani [tusalt]. Kas sa's mitte söögi aega ei jõua
mullas pidada?

Annus [pahaselt]. Aadu! Mis sa's laadaplatsil mul
pörsad lakti lasid? Weerand tundi pidin neid
taga ajama!

Aadu [ei söö, nagu õnnelikude mälestuste juures
wiibides]. Oi jah, mis mina laadaplatsil nägin! ...
Kirss oli! ... Kii kõrge ja nahar! Waadata ja waada-
ta andis...!

Annus. Kirss? Laadaplatsil? No sell on täna
jälle korra siin kõik segi! [Tiizil sõrmega otsaesise
pihta. Otsib toas edasi. Poisid naeravad Aadut.]

Jaani [naerdes]. No kust ajast siis laadaplatsil peund
kaswawad? Ja päälegi weel kirssid? [Naer]

Aadu. Teie ei näe ju midagi! [Nagu õnnelikudes
mälestustes wiibides]. Oisi oli täis nagu wahuas!
Puistas keisi maha... Kõik maa oli walge!

Tiiri [pilgates]. Swo? Wõi oisi oli täis? Kõnd sunel!

Riikilõikuse ajal? [Poisid ja tüdrukud naeravad.]

Adu [teiste naeru läbi haawatud, tõuseb lauaist
üles ja pöörab läve poole]. Ah mis! Teiega ei
maks ju rüüelda!

Mina [Adule järele hundes] Too minule ka kiv-
si nisi kaasa, ma annan kopsiku! [Poisid naeravad]

Adu [läve pääl, vaikselt enese ette naeratades].

Mina nisi ei murra. Väatan sinult! [hõltes,
pinxamisi paremale poole ära.]

Reet. Ta oli pisikesest pärast rukkunud ja pöö-
vastu terowat murka ära pöörutanud...

Jaar [merdes]. Ja jääb nüüd ajaarvamisest
weerand aastat taga. [Kaer]

Mina [Annusele]. Kes see porsad ära ostis?

Annus. Rabasoo. Riis, tead sääl - see üksik ta-
lu suure soo sees? See ostis. [Otsib tuba mööda
edasi.]

Jüri [Miinale]. Riis küsis minu käest: kes see
see nii ilusad porsad on kasvatada osanud?

Mina ütlesin: meie perenaene isaga... Mina!
Noh, tema ei jõudnud siis sind küllalt kiita.
Ütles: see inimene oskab, see tunneb seda asja,

see peab ise otse sigade seas üleskasvanud olema.
Miina [pahaselt ülestõustes]. No ära müüd niisugusid rõnu...!

Jüri. No ega siis mina -, Rito ütles! [Miina istub jälle maha.]

Annis [on arjata tuba mööda otsinud, pahaselt Reedale ja Miinale]. Kõik see naeste pere ka! Kas ta ei näe, mul puudub püksitel nõop! [Wenitab pahaselt lahtist trassi poolt]. Mitte keegi ei liiguta ennast! Reet! Kus riit ja nõel on?

Reet [ei pööra silmagi Annisse poole, süüb rahulisti edasi.]

Miina [kui ta inukspannus vähe aega odanud on, kas Reet ennast ei liiguta, näega näidates] Sääb laudi pääl on, wota saält!

Annis [wotab wiisedes laudilt korwikesse, istub trassi astmete pääle ja hakkab ise nõopi ette õmb lema. Ei saa oma nõwade kättega nõelale niidi tagaajamisega kergesti toime, õmbleb wäga oskamatalt ja aeglaselt, wahel otsa päält hiigi pühkides].

3. etendus.

Endised. Seebi-Liisu.

[Seebi-Liisu, kõssi kinnivanud wana eidekene, lowawate silmadega, tuleb ühest, kerjakott ka-
las ja walgel kepp käes. Nähtawasti teda majas
ei sallita, kiris waatawad tema päälle kõürdi
Miina [istmelt tõustes]. No mis sina siis tahad?
Ega meil ju keegi ära surunud ei ole!

X Liisu. See'p see asi on! Keegi ei taha enam
surra! Ohkan küll Jumala poole, et ta ometi
mõne ära kutsuks... ei paremat midagi!

[Waatab tigeda naeruga ringi, igale üksikult
otsa]. Ehk on teil kellegil elust hirmu täis, ma
aitan siis ka paluda...! [Kiris kaitsewad ka-
he käega wastu.]

Miina. No kuulka kus jutt!

Taan. Tänan! Ei ole waja wauwa näha!

X Liisu. Koh, siis antke sandile kopio ja ostke
ennast lahti! [Läheb Miina poole, kes temale
kopio annab, astub siis poiste poole kama
juude. Taan ja Tiwi annavad wisedis oma

anni ära, Reet ka - Jaagu poole:] Noh, Jaak,
mis siis sinuga on?

Jaak [ei näegi eide väljasirutatud kätt, edasi
süües, kannilt:] Mina ei anna, söögi ajal olgu
rahu!

X Liisu [ei lähe eemale, tigidalt, selle lootusega, teist
tümaks teha:] Ah sina ei anna jah? Waata Jaak,
kui ma nõnda päält waatan, kui sina sööd, siis
tuleb tahmata wana Aasta - Mats melde, kellele
pala kurku kinni jäi ja - surigi selle kätte ära!
[Ostab wähe aega, et näha mis mõju tema sõnadet
Jaagu pääle on, ja räägib, kui see rahulikult
edasi sööb, jälle]. Sell oli ka lühike, paks kael nagu
sinul! Sihkestele juhtub kergesti toet hingekurku!
[Ostab jälle oma sõnade mõju, Jaak suub rahulis-
ti edasi, siis:] Njah, Aasta - Mats oma lühikese,
paksu kallaga, just nagu sinul... sööb muud kui
nagu sina praegu. Korraga lähub näost siniseks
nagu paja põhi... silmad punnis pääst waljatule-
mas nagu konnal [uurib ikka terawa silmaga oma
sõnade mõju Jaagu pääle, kes küll weel wahnasti,

aga tõusva paha tundmusiga edasi süöb] —
haarab korra käega kurgu alla, just nagu sina
praegu... langeb tooli päale rōtjanile... lä-
katab veel paar korda ja...

Jaak [kōhib hõivisti, nagu oleks tal toit hinge-
kurku juhtunud, pistab nāe pūksitaskusse ja
viskab kopina lava päale, mille Siisu hõrvi-
tades ära võtab]. Nüüd kõi aga minema:

[Urisedes] Olessqi söök kurku läinud.

Reet [annab Siisule kausikese sisse kartulid ja
vaine, lühedalt ja karmilt]. Sinna ohjurnurka
istu ja söö ära!

Siisu [seisatab silmapilgu ja vaatab ringi,
nagu otsiks ta kedagi] Nojah! Wana peremeest
ei leia ial kodust! Kolab muud kui wäljas ja pol-
ku pääl ringi! [Lähib oma kausiga ohjurnurka,
istub maha ja hakkab sööma.]

Mina [jätab sukawardad seisma. Sügab ühe
wardaga pääd ja vaatab Reedale otsa. Siis
nähtawasti nagu moodaninnes, aga luura-
tes]. Reet! Kuidas see asi õige on?

Mitte kunagi, kui Annus sult midagi küsis, ei
wasta sa temale ja ei kõneli. Mis lugu see on?

Reet [terawalt, kühedalt, karmilt]. Muretse irenese
ette, mind jäta rahule! [Soob edasi]

Jaak [süües] Aasta kümne eest oli tal Annusega
juttu küllalt. Siis ta lootis Karutsi pere naiseks
saada! [Reeda nägu lüüeb kõrandama, sunnik
ennast aga rahuliseks ja süüb edasi]

Mina [põrkab istmelt üles. Nagu halba uudist
kuuldes, pikkamisi]. Mis? Woi nonda! [Waatab
wahel Reeda, wahel Annuse pääle]. Soob!

[Istub jälle maha]. Karutsi pere naiseks? Selle ameti
pääle hakkaks nii mõnigi? [Tigedalt]. Waata, waata!
Kus meel salakoi!

Reet [nagu uss lüües äärest üles karates]. Kes on sala-
koi? [Seadib ennast kesi tuba reismäi. Tigedalt
Annusele, kes ikka alles istub ja pikkamisi
õmbleb]. Annus! Siia tule! Jala päält! [Kui Annus
pikkamisi, ikka nõopi õmmeldes kahemale tulnud
on]. Kümne aasta eest... kui mina ja sina wana
peremehe ees seisime! Mis ta meile ütles?

Annus [naktkaselt, tusaselt ja trüimalt]. Mis ta ütles? Oma õnnistust ma teile ei rääka... aga talu jätkan ma omale. [Küelub edasi].

Reet. Cige! [Terawalt]. Ja mis mina selle pääle ütlesin?

Annus [nühit kõega otsasist]. Mis sina selle pääle ütlesid? Oota, ma pean mõtlema. [Mõtleb, siis:] Sina ütlesid? Paneme asjad kokku ja lähme... Ilm on suur ja lai, küll me läbi saame, ütlesid sa. Meil ei ole talu vaja!

Reet [ägedalt kiinale]. Kuulsid nüüd? [Temale veel kord rõhuga korraldis] Meil ei ole talu vaja! Ja ülevõlde ei lähe võin see asi sulle eest ega tanka midagi korda! Saad aru?

Mina [istub ja rüudub sukka edasi, rahulikult, nagu ülevõlaja]. Miks te ei käinud?

Reet [jälle üles karatis, lusi kas pihus, ägedalt ja äritatult kiinale]. Kas ma teda nõuupidid kaasa pidin niskuma? Kuu hobusega ei oleks teda paigalt ära saanud!... [Susikaga Annuse pääle näidates] Mis tegine medelwarst! [Istub jälle

laurda ja natsub ennast rahustada. Süüb.]

Annus [õmbleb iika alles nõõpsi]. Seda ei võinud teha! Koht ja rõõk jätta maha... seda ei või ja tee ka keegi ristiinimene...!

Mina [üles tõustes ja kirglselt nõuus olles]. Õige, Annus! Mina ei oleks ka teisiti teinud! [Süügarast südamest] Minul peaks lapine maad olema, mis minu oma! ... Tahaks näha, kes mind selle küljest lahti kisub! [Istub jälle]

Reet [ägedalt Annusele teravalt pilgates, sisemiselt õnnetu]. Kas siis niid nõnda parem on?

[Hirvitades]. Sind oma maaga... ha... ha!...

Oma isa igavene ori on ta... ha... ha... mind kui et ta palga ei saa! [Minnale]. Ja sinuse ei punitu see asi ülevõlde midagi! Saad aru?

[Istub jälle ja natsub süüa]

Annus [kuinvalt ja tõsiselt, rahulisti]. Mis mul's puudub? Süüa ma saan... oma töö on kah... ja küljalune magada... enam ei ole inimesel vaja!

[Kõelub]

Reet [hagedalt pilgates, enmist Annuse poole pöördes]. Ja mitte sedagi ei ole! Kes sulle piüksinõõbi

ette õmbles! Häbene ennast! Wana puisi-roju!
Hall nagu rass!

Miina [jirka rahuliste istudes ja surka kududes;
asjalikult.] Reet! Sina ei ole ju ka noorem!

Reet [jälle lauast üles, ägedalt Miinale, peegli
pääle näidates]. Ja sina? Waata peeglist! Sinu
nanawarbad... kuidas nad tulewad! Kibrad ja
kortsud... [Taneb oma harris, kõverares ristud
sõrmed silmanäärude alla.] Kiisugused waod!

Miina [sumib ennast wagusaks jääma, hirmitades]
Reet! Sina naswad küssi!

Tiiri [tõuseb lauast üles, seadib ennast sõnelijade
walele] Pidage! Ärge tülli minge! Mõlemad olete
ilusad ja noored - olnud! Mullused olete mõlemad!
Reet! Sina oled, näitab mulle, juba enam kui
mullune! [Naer. Istub jälle sööma.]

Annus [osawõtmatalt] On ju üks tarwis! Kui süüa
saab, ja oma töö on... küljalune ka magada...
enam ei ole inimesel waja. [On õmblemisega
walmis saanud, pirkaruisi, ~~is~~ huiiselt pahemat
kätt ära].

Reet [seisab ja vaatab Annusele järele]. Põe aga jälle ära oma hiireauku jah! [Nokutab raskesti pääd, iku silmapilgu ägedasti murtudes]. Kümne aasta eest... missugune värske inimene oli! Ja nüüd... viimane kui kõik nagu külmast wüetud!

[Stagub ennast koki, pühkil silmad kuivaks ja istub tagasi süüa].

Miina [hakkis pingi päält ules, tigidalt] Ja wana-mees iseka alles es, ei sure ega sure... igab teisti [mahtawasti ennast ka hulka arwates] õnn ära!

Reet [laua ääres istudes, pöörab imespannes näo Miina poole]. Mis siis sina selle üle põhändad? Sinaul ta ometi midagi ära ei iga! Wõi nah?

[Waatab kuurates Miina otsa ja süüb edasi].

Miina [natuke kohinitanud]. Miina ei üttele ju ka midagi! [Istub ja kudub edasi].

Jaak [siües, tõsiselt Miina ja Reedale]. Wana-mees istub teil veel wana tee pääl es. Pidage minu sõna meeles! See igab teid kõik veel üli, see ei sure! Sulel on sügawad juured!

X Siisu [ahjurnergas siües, waenulikul]. Ah sina arwad, see jääb elama? Siinuke wana pagan!

Miina [istub ja kudub, salwawalt, nagu iseeneselt]

On ikka küll ka inimene!

Jaan. Miina! Kas sa seda wana - Tüütsi juure warba lugu ka tead?

Miina [pahaselt naerdes]. Mis lugu? Miina ei ole ju veel aastat siin, kust siis miina juba võiks pean teadma.

Jaan. No pane siis taheli! [Jutustab]. Wiii, küsse aasta ust ükskord... talvel... püünew ajal, oli tal püü korrem tee päält kraavi libisenud ja ta ise jätkupidi alla jäänud, Abi nõnda pea ei tubnud. Ja siis oli tal külm võis neli paruma jala väikest warvast suntu nakes ära võtnud. Surtu maks ära! Käänene küll, nüüd ei olnud tal paruma labajala küljes enam mund, kui ainult veel suur warvas üksi! Saad aru?

Miina. Mis ma's ei saa!

Jaan [jutustab edasi]. Suur warvas oli aga wana-mehel igalpool, töö juures ja mujal, risti es! Igale poolle tõukas ta liisega kinni! Oli ju ka, nagu raudnael vieli es! Käänene küll, kuni wana-meis niimaks loetri käest nõuu küsis! - See ütles: võiks ju tühja na - maha wotta, oleks kõige parem! - Wõtame siis maha, ütles wanamees!

Wõtame ütleb tohter. Ma toon kohe riistad! Lõdna!
 [Poisid süüwad, muigawad ja kihistawad naarda]
 Wäewalt oli tohter läwest wäljas, kui wanamees taas
 ringi käima ja põmisema algab: „Ei tea jah! Km!
 Lõndauks ei taha hästi kinni ja lahti käia, lõve-
 park wist ära pundunud. Waja minna ja ära
 praawitada.“ Wõtab peitli ja kirwe ja hüüab tagalawest
 me, kus see suur raidpark seisab. Ja nüüd... noh,
 Miina! Mis sa arwad, mis ta sääl tegi? Katsu
 arwata!

Miina [kududes]. No kust mina seda woin teada!

Jaani [jütustab edasi]. Kõige päält wõttis ta tuhwi jalast...
 tõmbab suka maha... pani jala parku pääle...
 ja siis, Miina... kas sa usud wõi ei usu, see on tõesti
 tõsi... [teiste poiste poole] te teate seda ju kõie...
 [poisid kinnitawad]... wõtab peitli ja kirwe... ja
 lõõb - eks sa pole näind... oma suure warba - plonsti
 otsast maha!

Miina [kõrgete hääletoonidega kuulatanud, on pingi
 päält üleskarganud ja karjub]. Püha Jumal! [Kõie ab
 kõrwad kinni]. Küll on ikka inimene!

X Süsi [ahju nurgast]. Wana pagan ikka on! [Süüb edasi]

Jaan: Miina: Pane tähele! Sugu läheb veel edasi! [Tutustab edasi, lüüskalt]. Selle järve sukk jälle jalga... tühvel otsa... ja tuppa tagasi!
Miina: Ja pinali maha nagu root?

Jaan [narratades]. Pinali maha? [Rahulisti, lüüskalt]
 Laua taga istus ja hakkas minuga ja Jaaguuga sääl, kaarta mängima.

Jaan [viha pärast junnane, tõuseb laavast üles]

Ja seda ma ei unusta talle elu ajal, [tigedalt]
 võtab minu näest kupsuga veel kaks kakskümne-
 viielist ära! [istub maha, sööb edasi]

Miina [vana, tüütsi visaduse üle väga äritatud]
 Ja muud mitte midagi? Ei merenihvitanist
 ega midagi?

Jaan [halitseva naeratusega rahulisti]. Mõne
 päeva pärast läks mitme versta taga jala metsa,
 haagu tooma!

Miina [vihaselt näsa usikasse surnud, ennast
 koguni unustades]. See on ju, et vihasta ennast
 mõi surnud!

X Liisu [tigedalt ahjunurgast]. Sihukised nüüd on
 inimesed! Kõisugustega mingi nüüd surnupesija
 rasva!

Reet [soob, pööd Miina poole pöördes]. Miina! Mis
sina pahandad? Sinul ta ju tee pöäl ees ei ole!
Woi on?

Miina [miteldis, wähe häbelikult]. Mina ei üttele ju
ka midagi. [Istub, rindub edasi]

Jüri [Miinale ja Reedale]. See teile seda kõbi ei tee,
et ta noewad wieli ajab. Tuba sellepärast mitte, et
te nii wäga ootate!

Miina [üchalt]. Sihuse wana kirrat!

4. etendus.

Endised. Tüüts.

Wana-Tüüts [haleb Miina sõnade juures ühest. Seits-
mekümme kake aastane, pärsse, kinnelkanud. Tema
habeneta, terawate joontega näos ja silmades on mi-
dagi tigidat, naljast. Tal on kübar pääs, tugew repp
ihis ja kirwes teises käes. Miina sõnade külge liites],

Kui kirradit nimetatasse, tuleb ta koke! [Silmitseb
korra tigeida, pikkawa waatega kiirrat ja Reeta, astub
siis poiste juurde laua äärde ja näitab kirwest]

Kelle kirwes see on?

Jüri [waatab kirwest, Jaak juob eksitamata edasi]
Seda ma tunnen warrest! See on Annuse oma!

Jaani. Tema parandas eila: kuupli arda! Siis on ta vist kirve sinna maha unistanud.

Reet [teravalt Tüütsile] Kirves rääib mõniskord ka kergeti kahe silma waheli unuda.

Tüüts [Reeda sõnadi pääle, nagu kuulatades].

Kas räikkull ei kräuksunud? [Pilgutab wälalt pilusil silmadega Reeda poole ja hüüab siis teise wasse poole pahemat nätt]. An-nus!

Mina [pahaselt Tüütsi otja waadates, iseenesele]. Mis ta sest Annusest nüüd jälle...!

Tüüts [kus Miina wisemist kuulis]. Kas-wihmakull ei wilistanud? [Pilusililmadega Miina ja Reeda poole pilgutades]. Siis ikka kusagil midagi saaki peab olema.

5. etendus.

-Endised. Annus.

Annus [pahemalt poolt tullis]. Mis on?

Tüüts [näitab kirvest]. Kas see sinu kirves on?

Annus. Jõsi! Unustasin teise sinna. Ja lüin weel nimelt männä tuwe sisse... et ta mul kahe silma waheli ei jääks. [Wõtab kirwe]. Kää küll, et sa ära löid. [Tahab minna].

Tiiu. Woi häa? Kas sa veel korra kirve minu wastu
üles tõstad? Mis?

Annus [päris segaselt]. Sinu wastu? Kui ma ta puu
sisse löin? Puija sina, sääl on iska wares wahet!

Tiiu. Täasta korwad lahti... kui ma sulle ütlen
Kui kuigi üle minu põllu lähib, siis on mul, nagu
tuleks ta minu enese pääl! Ja nes kirvest minu puu
sisse lööb - lööb minu sisse! Kas saad aru, Annus?

Annus [urisedes]. Ulepää see wana mänd sääl...!
Kui see minu teha oles, mina wõtaks ta maha!
Sõidu tee paneb ninni!

Tiiu. Ja! Kui see sinu teha oles! Aga see ei ole
teha! Minu teha on! [Nagu enne, Rieda ja Liina
silmi pilgutades]. Eestriält veel wanakuradi teha!

[Poiste pooli]. Tääle söögi lähiti mul ruskid sisse
dama. Kas noor muu raudus on?

Annus [oma unustamise üle pahane]. Ära nähwa
mellest!

Tiiu. Mellest kärwas? Ega sul mellest ei kärwan
et sul pää otsas on? [Põlgasalt]. See oles mul
kalu pidaja!

Annus [lähib, avab akna ja hüüab sinna poole, k

warum sepa tagumist kuulda oli.] Sepp! Sepp! ae!

[Tagumine naisil]

Sepp [emalt, pooljoobnud]. Jaa... jaa!

Tiiu [sepa kallutamist kuuldes]. Juba jälle wintis!

[Mulle tulebades.] Oige! Täna on ju laadapäew!

Annus [arnast wälja hüüdes] Pane noore muunali ranad alla! Mul on pääle söögi hobust waja! Ma hakkam ruskid wedama!

Tiiu [lühikesel Annuse arnast ära, nagu ei oleski asi hästi toimetatud.] An-nus! Lase mina ütlen!

[Hüüab omakorda arnast wälja]. Sepp! [Rõhuga toonitades]. Minu hobuse pane raudu! Minul on hobust waja! Mina hakkam ruskid wedama!

[Jätab akna kakti. Isitadhikult.] Üks kusk on pääl ja üks peremes majas!

[Annust see isa wahelastumise ei ärita, tema jääb tuimaks ja tüntsises nagu enne, kuna Miina wihaselt Annuse otsa wastab, nagu tahaks ta teada suud kakti tegema ja midagi ütlemata sundida.]

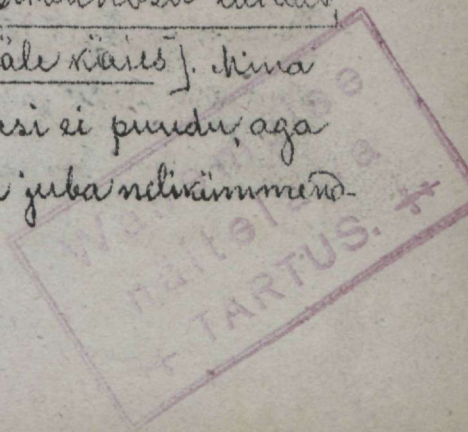
Poisid ja Reet tõusewad lauast üles ja Jaan es, Jaak ja Tiiri järel, jääwad wana-Tiiu ette seisma.]

Jaan. Tuhata siis meile ka, peremes, tüo kätte!

Tiiuts. Sina, Jaak, nii hobune sepali. [Terawalt] Aga ära sa looma jälle persona! Piitsa ei taha ma näha! Alles eila ma nägin, mis sa tegid! Muudu - pööran ma piitsavarre ümber! Tea meele! [Jaak, silmad isena alles tvidu pääl, hakkab visedes liksuna.

Tiiuts Jaani ja Tiirile]. Teie mõlemad... ja Aadu, lähete kogu kesa jälle päält kiiva korjama. Kust te kiiva ja mättaid leiata, korjake ära. Tõllul on nii kui nii küllalt raskust vanda. [Jaani ja Tiiri hakkavad läve poole minema.] Sina, Tiiri, võid mööda-minnes tiisleri juure sisse astuda ja küsida, kudas ta's mulle viige pörandat panema tuleb? Või pean ma kirjalisult palve sisse andma? [Waab konarlise pöranda pääl jalgi järel.] Muudu väime sin veel jalad murda. [Jaak ja Tiiri ära].

Jaak [läve päält Reedale, kes lauda koristama tahab hakata]. Teit jäta lauale! Saab edasi söödud! [Ära] Miina [kuna Tiiuts arna all seisab, wälja waatab ja hammaste wahelt wilistades oma piibusosu täidab, tassesi aga tungivalt Annusele pääle käsis]. Miina ei taha ju küll ässitada, minusse see asi ei puudu, aga niisugune ümberkäimine, kui inimene juba nelikümmeaastast wana on...

Annus [tuimalt ja tümsilt]. Minul ei ole vaja midagi! Süüa ma saan... oma töö on mul kah... ja küljalune magada... enam ei ole inimesel vaja. [Istub lauda ja hakkab rahulisti sööma.]

Mina [pahaselt, põlgdusega, iseenesele] ξ = loru!

Lisus [ahjunurgas on söömise lõpetanud, paneb kausi kõest teeb minerket. Võtab oma kepi, astub pikkamisi Tüütsi poole]. Tüüts! [Tüüts pöörab ennast ümber]. Inimesi ei sure enam! Sedaviisi ei saa mina elada. Mina lähen nüüd Jumalat paluma, et ta vahel sekna jälle mõne ära kütjuss. [Kirvitades tigedalt]. Kas ma sinu eest ka pean paluma või? Või annad mõne kopika ja ostad ennast lahti?

Tüüts [akna alt ära astudes, pilgates]. Palu iska minu eest ka, wana öökull! [Astub trepist üles].

Reet! Süüa too mulle! [Reet hakkab liikuma].

Lisus [tigedalt]. No, no, wana-Tüüts, küll mil iska ka korra üksteisega tegu tuleb... mil rahel!

Tüüts [tupi päält alla naerdis] Eestkätt olen ma alles elus! Wana öökull! [Reedale järle hüüdis] Reet!

Kahe mihe eest too, toitu, nõnda et saab! Ma olen täna isune! [Trepist üles, ära].

X Sissu. Hirvita aga päale! Sina... wana... pagan!
 Küll me korra uska korra saame... mina ja sina.

[Ära]

6. etendus. Peedu

Ammus, Mina, Juss, Jass ja Peter, siis Rabaroo-Pete.

[Äraminevale Sissule risti vastu, teda peaaegu ümber
 tungates, tormab õnest sisse Juss, nagu ajaks keegi
 teda taga. Peaaegu ühel ajal ronis Jass läbi lahtise
 akna, hüppab penki päale ja säält pörandale, nagu
 oleks temalgi tagaajaja kannul. Kinnimägil pool
 kollast laada kringlit käes, mille otsast nad rutuga
 ammustavad. Jass puhub wahel kulka partsisilli.
 Mõlemate kannul kargab ka Peedu lähi anna tuppa]
Mina [imustuse pärast kohmetanud]. Tuhoo! Kust
 siis need lahti on lastud! [Ammus, kes lauas istub ja
 süüb, waatab nairataides laste nalja päält.]

Peedu [aeglane, wähe lollakas, temal on üksteise pääl
 ülestikkon kolm uut kübarat pääs, tungib peaaegu
 wiha pärast nuttes, teistele poistele kallale]

Minu kringel antre kätte!

Juss [nämmas nagu nirk, näitab Peedule pikka nina]

Säh! [Klammustab nõndasama nagu Jassgi, nähku

vingli küljest türi ära. Peedu tahab niile kallale tungida].

Rits [kõhnasastalumees kuskimistes aastates, värvalate, kannade silmadega, arapsuolne, sõbralik ülesastumine, tuleb õuest, kolm uut lehma lõoga ja sirdid talal. Juhhtub parajasti juure, võtab Peedu ja Jassi kõrvast kinni ja surub nad akna alla ningile istuma].

Et ma mitte piuksu ka enam ei kuule!

Peedu [nutuselt]. Minu kringel!

Rits [ahvardavalt Peedule]. Wait ole, Peedu! [Jassile, kes pilli puhub]. Jass, pill pani ära! [Jussile, kes eemal seisab, pingi pääle näidates]. Juss! Siia tule! [Tahab Jussi kõrva pidi kinni võtta, kes kermesti eest kõrvale põrnab.]

Juss. Äää... Mina lähin isegi! [Istub mendade kõrvale pingile.]

Rits [paneb kübara ära ja läheneb siis suure auusarutuse ja imestelamisega hiinale, kes oma asemel istub ja sukka kudub]. Mina olen... Rabasoo. Rits [näitab akna poole]. ... säält tagast. ... suure soo seest. Ja sina oled mist küll siin see perenaene, ... see hiina? Hiina [kes ei tea, mispärast Rits tuleb, pahaselt pingi

päält üles tõustes, tusaselt]. Jaa, Rakasoo=Rits! Mina olen Miina! Kes sigade seas on üles kasvanud. . . mis? [Wihaselt lasti kallale, kes jälle tülisse on sattunud ja keras maas kisklurad]. Kas te olete wait, kirjad waimud! Jaa pööravad pahupidi!
Rits [waigistades]. Lase olla! Lase olla! [Poiste eest kustes]. Olawa waimuga lapsed! [Poisteli] Sst! Poisid! Waska olge!

[Miina on oma asemile istunud, kuduk tusaselt]
Rits [waatab imestades Miinali otsa, wotab temal siis sukawarrad näest. Paludes, nagu oleks tal walus näha, et Miina niisugust tööd teeb]. Mis sa tühjadega jahid!

Miina [nargab üles ja panib näed punsa, waatab ähwardawalt Ritsule otsa]. Mis nüüd on? Pääst lagedaks lähed wõi?

Rits [räägib ka ennest ägidaks]. Seda ei kannata ju näha! Niisugused näewarred. . . niisugused näed. . . nagu sönnikuharqi jaks loodud [põlastusega naerdes ja sõrmedega sukawarraste liigutamist järle tehes] ja mängivad sukawarrastega. . . ti. . . ti. . . ti. . .
 Sukawarrastega! Ha. . . ha. . .!

Annus [kes söögilauas istub, on söömise juures
aegajalt hämmeliga lapsi silmitsenud ja jälle edasi
söönud, aga iska jälle pidi ta söömise siirma
jätma ja lapsi waktima. Lõpetes on ta lusika
käest pannud ja ei saa enam silmi laste küljest
lahki. Wähil nagu mistades nende poole. Tõuseb
müüd lauast üles ja astub, iska lapsi filmas
pidades, Pitsu poole ja tõmbab teda käisest.]
 Kas need sinu lapsed on?

Pits [wähil esiti Annusele otsa, nagu ei tunneks ta
teda, siis rõõmsalt]. Oo! Annus! [Annarad üksteisele
kätt]. Meie ei ole üksteist ju enam mõni hää aasta
 näinud! [Annust silmitsedes]. Sina sinna taga, soo
 sisse ei tuli ja mina jultun ka ainult laada ajal
 sinna poole... [Meinale]. Tead, hiina? — hiina ja
 Annus... meie kaks niikisime koos kaalipingil
 omad esimered püksid läbi... iska kõigewiirasis
 reas... kas pole õige, Annus?

Annus. Jaa, meie olime koolisõbrad! [hüüda minnes]
 Sina oled kaks aastat noorem. [Wähil iska jälle
laste poole].

Pits [kui ta Annust lähemalt on silmanud]. Kurat!

Annus! Oled sina aga vanaks jäänud! Ja iska
alles poisimees! Asi hakkab hiljaks jääma!

[Iseteadlikult, muigades] Mina selle vastu olen
parajasti selle tee pääl mit naest mita! [Pilgutab
salaja Miina poole silmi]. Muistad juha, Annus?

Annus [kelle silmad iska laste pääle seisma jäävad,
astub püksamisi arna alla ja istub laste kõrwale
pingi pääle, näpistab neil põski, wõtab lõperts Jussi
sülle ja hüpatab teda põlme pääl.]

Miina [imeks pannud, hänni Riisu vastu palju lahkem].
Kas sa siis lesk oled?

Riis [jaatab]. Ega sest häbenenud ole! [Wäike wahi, siis].
Minewal suwel huna ajal oli teine mäda jarwe ääre
luhta mitma lüüud ja... uppusgi ära. Ei
saanud enam elusalt kätte!

Miina [lahkelt]. Wõi lesk oled! Istu ka, Rabasov-
peremes! [Tõmbab istme lähemale.]

Riis [istub, nihutab magusa nävga tuuli lähemale].

Miina! Ega mina päris laita mees ei ole! [Akwardades
poiste poole, kes arna all Annuse ümber silkawad.]

Poisid! Kas olete wakra wõi ei?

Miina [kostab laste eest]. Las' neil nüüd! Elawa woi-
muga lapsed! [Siis undishimulikilt]. Sov... sov!

Sääl... soo sees on siis iska ka hää elada küllalt?

Ilus suur talu või, see Rabasoo? ... Mitutime on?

Rits, Miina: Minu juures sa kassi kotis juba ei osta! Mina seisan iska mehe nime eest. ...

kodus ja väljas... [töötavalt silmi pilgutades]

ja muide kah... soad aru küll!

Miina [wäga nõuus alles] Nojaa... räägi me asi läbi!

[Surupidamisega tõuseb üles, lähleb laste poole silmitseb paariminekku seisukohast lapsi], Rabasoo

poones! Wõi need on siis sinu noor pere? Rabasoo peremees.

Rits [Miina kõrval seistes, tutvustab oma lapsi

kõigepäält väikest Jussi, millel Annuse süles väga

hää olla on] See on Juss! Kõigewähem aga kõige

wallatum. See siin on kesmine... Jass. Sellest saab

soldat. [Tutvustab õhtes ka Peedu, kes aeglase ja

kohmitanud on]. Ja see on Peedu... kõigesuurem ja

kõigeunnalam! Seda ei saa ühegi töö pääle kurwi-

tada!

Juss [Annusele] Onn! Kah...! Tapan süida Riiga...!"

Annus [iska soojemasse ja talusamasse tujusse sat-

ludes, tõstab lapse kõrgelt]. Kluppadi! Klupp... klupp...

[ruudleb ja hullatab last]. Väike Jussikene... Jussikene...

Jass [riikutab Annust näinest]. Onu wõta kukile!

Annus [wõtab Jassi kukile, paiss paneb näed Annusele
ümber wõela]. Joo! Soldatist mees!

Jass. Nõõh! Hobune... nõõh! [Puhub pilli]

Juss. Onu! Wõta mind kinni [Juba hüppama wal-
mis, et Annuse eest põgeneda]. Kõlgu, kas saad!

[Kaerdes]. Mitte ei saa!

Annus [pillipuhuja Jass kukil, piinal Jussi tabada]

Kätte... kätte... kätte...!

Jass [kukil]. Nõõh!

Juss. [erimese läwe juures pahnat kätt, lasub Annuse
üsnä lähedale kulla, naerdes]. Nõõh! Wõta! Mitte ei saa!

[Lippab, kui Annus teda tabada tahab, nagu nire,
länest wälja]

Annus. Cõta saa! Kull ma su saan! [Jussi taga ajades,
uskna Jass kukil, ka länest wälja. Läbi akna on neid
sües kuulda ja näha, kuidas nad naerawad ja hullawad]

[Peedu korutab taas ümber ja piinal näripseid]

Miina [sukawardaga juukseid wõitsetes, arjalikult]
Mitu lihma sul landas on?

Pits [wahi iseteadwalt]. Praegu ostsin tüsteli laadalt uued
lõad! [Wõitab nethide pääle, mis tal õlalt rippuwad]

Säh! Sve ise! Mitu kõoga, setu lehma!
 Miina [loeb loogasid]. Üks... kaks... kolm...
 [palju jahedamalt ja tasamalt]. Hm! Kuus lehma
 vähem kui meie peremehel... selle vastu kolm last
 enam... [tõmbab näo krampsu, vihasealt Peedule,
kes pingi pääl istub]. Mis sa wahid nõnda ummalasti!
 Soru! [Istub turaselt maha ja hakkab jälle ku-
duma - [Wähe aja pärast]. Kas sularaha ka on wõi?
 Piis [kõigepäält jälle sukawardaid Miina sääst
ära wõttes]. Ära müüd tuhjadega jahi! [Sis wähe
uhkuse ja isiteadmisega]. Miinlugu on sularaha
 rah jah! Katesasada raublit! Kolmekassas! ...
 Miina [jälle lahkumalt]. Kahesasada... so-oh...
 [Pest tuleb süüginõudega paremalt poolt ja lähel
trepist üles]
 Jass [tuleb tormates õuest, peidab ennast ahju pingi
alla ära ja hüüab selle alt]. Otsi-otsi! Kus ma olen?
 Juss [tormab paunalt poolt lähest õhinaga tuppa,
ja peidab ennast - kui Annus arwa alla ilmub ja
läbi lahtise arwa tuppa tulla näitab kahtwat -
Miina selja taga ära]. Juss on siin! Ei saa nähti!
 [naerab lajinal].

Reet [vihaselt ülvalt trepi päält alla tõulides].

Mis hullamine see on! No kas ei ole praegu! Alles
eila küürisin põrandat...! [Ära]

Miina [hääs tujus, kostab laste eest, hüüab Miinale
järele]. Lapsed jäta rahule! Wä kadukött! Keil ka ehe
sees! [Sasib kahvasti Peedu pääd]. Ja Peedust... Peedust
saab ka... küll temast ka mees saab! [Wähe aja pärast
esjalisult]. Ja talu pääl? Muidugi mõista! Ega talu
pääl enam wõlga ei ole?

Pits [kuskalt sügades]. On ievka see veel! Kahiksada on
veel!

[Miina nägu kisub jälle järele ja pahaseks. Pitsuga
on asi lõpetatud. Pöörab ennast ära ja hakkab jälle
sukka kuduma.]

Annus [tuleb oma rõivade kottidega aknast sisse]

Oota sa mul, Juss! Küll ma sin nööd nätte saan...

[tahab Jussi tabada ja komistab poiste suureks naeruks].

Miina [surjub vihaseks laste poole ja põrutab jalga]

Kas te ei kuulnud, mis Reet ütles! [Reet tuleb trepist alla
ja lähib sõnalausemata paremale poole ära]

Põrandat sai alles küüri! [Annuse poole]. Sa wance
eesel sääl ei ole ka targem!

Rits [naeratahes]. Miina! Sui on sul iekka ka, nagu ma näen, kiltalt paraja koha pääl:

[Lapsed koguvad Annuse ümber, kes nendega mängides ise ka noores on saanud, akna alla. Annus tantsitab Jussi ja Jassi vahetamisi põlve pääl ja on lastega rõõmus nagu laps]

Rits [asja üle selgusele püüdes]. No, Miina... kuidas siis asi jääb?

Miina [naerult, piigeldes]. Miina ei ütle jaa... mina ei ütle ei! Selle üle võib talve jooksul järele mõelda!

Rits [see tuleb temale ootamata. Pikkamisi minema le ette valmistades, nurralt]. Oh Jessuse! Talve jooksul! See lähub pikale! Uusi sääl soo sees... inimestest enam... kuni nästani lühemagede taga kinni tuisatud... [otsib asjad kooku, peenikese häällega poiste poole]. Poised! Seadige ninema! [kuna lapsed ninema valmistavad, nurralt Miina poole silmi pilgutades]. Miina! Ja kui hästi me eemast talves soojasse pesasse oleksime pesida võinud, sina... ja mina... nagu kaks karru poega... talveunel. [pilgutab Miina poole silmi]. Saad aru küll!

Miina [nagu enne]. Miina ei ütle jaa... miina ei ütle ei! Talve jõuksil aega küll järele mõelda!

Rits [minnenule walmis, silmitses poissa, saugel need on]. Waadake, et kõik käes on... kübarad... [loeb

kübaraid Peedu pääs]. Juss! Sinu pill? [Juss mõtab pilli wälja ja puhub]. Seapõrsad on meid ära... [müralt Annuse poole].

Ära hästi, Annus!

Juss ja Peedu [Annust jumalaga jättes]. Jumalaga! Jumalaga... Annus!

Annus [hingeliselt sügawasti erutatud, surub laste käsa]

Jumalaga, jumalaga! [Tõstab Jussi üles ja sundleb teda]. Jumalaga Juss! ... Peedu! ... ja... jumalaga lastekesed! [Juss, Jass ja Peedu õue ääres.]

Rits [kui wiimane, läwe-päält wäl tagasi waadates rõhuga ja nagu pühakult tootades]. Miina! Aga kevadel... nii pea kui lumi läheb... olen ma siin!

[Ära].

7. etendus.

Annus. Miina. Siis Peet.

Miina [isenesile, põlgawalt]. Kolm lehma ja kolm last ja siis sääl soo ja haka taga... tänan sulle eest! Ära hästi Rabasoo = Rits...!

[Annus sisab akna all ja vaatab lastele järele].
Juss ja Peedu [akna taga]. Annus: ... Jumalaga!
 [Labi akna on näha, kuidas Riis lastega minema
 läheb].

Annus [hingeliselt sügavalt erutatud, saadab iska
 veel lastele nätega terwisi järele]. Jumalaga... lat-
 sukised! ... Peedu ja Juss ja... Jumalaga, jumalaga!
 [On päris liigutatud ja wahib veel iska, nätega
 terwitusi saates, lastele järele].

Reet [ohinal paremalt poolt, Miinale, kes jälle laialt
 ja isehadwalt rahulisti istub ja sukka kudub].
 Mis sell siis sinu juure asja oli?

Miina [nagu oleks asi päris tähtsuseta, ilma silmi
 üles tõstmata]. Kuula nüüd! chidagi! Wotta tahtis!

Reet. Mis? Wotta tahtis? [Peaegu niituselt] Ja see
 ei ole sinu meelest midagi?

Annus [akna alt ära astudes, sügawasti hingeliselt
 ja ihulikult erutatud, nagu juubnult Miina ja Reeda
 poole hüiskudes]. Miina... Reet... kas te teate [kõhale
 ühe näega Miina ja teisega Reeda poole, kirgkiselt
 nende näewarsi piigistades]... kas te nägite...
 lastekesed... Juss... nagu isa suust naha kikkunud...

just nagu isa ise... siiski jälle koguni teistsugune...
aga oniti isa mood ja komme... Miina... [nisub
Miina kaenlasse]

Miina [tõijub teda naerdes eemale]. No... no! Mis
sul siis nüüd korraga on!

Annu [Peeda poole tuikudes]. Reet! Juss ikka! Oleksid
sa teda käega katsunud... nii soe ja pehme... tilku-
kesed rõnakesed... kõik nagu soe sai ja rõõkspiim...
ja nagu isa suust maha kukkunud... [Tahab Reeta
kaenlasse niskuda]

Reet [tõukab teda eemale, ülalt pilgates]. Siinul ei paku
ju midagi! Sul on ju oma töö... oma toit... ja
oma näljane magada... ja enam ei ole ju inime-
sel waja! [Teib taas tegemist]

Miina [naerdes]. Jaja, Annu! Kaene ja lõpsed... need
ei ole [nähuga] sulasmehed jaks!

8. etendus.

Endised. Tiiuts.

Tiiuts [tuleb tööriides, sargiväl, hääs tüjus trepist alla]

Soo! See maitses! [Sirutab liiskmeid]. Küüed ruskivihku-
sid noormasse tõstma! Saab korra jälle nigistada!

[Tahab õue minna]

Annus [sügarvas erituses isa juure astudes]. Jha. ...

Tüüts [näeb nüüd alles Annust, inimes pannes]. Mis?

Sina ei olegi veel põllul?

Annus [oma mõtetega seaguni mujal, nagu oleks see kõik kõrvaline asi]. Enne peab ju hobune raud-
tud olema! [Siis nagu enne] Jha!

Tüüts [astub aena alla, kumardab ünnast aennast
välja, hüüab.] Sepp! Tee rõhku! [Sepp hüüab kan-
ge keelega eemalt midagi vastu]. Mis? Hobune ei
taha seista? [Aena alt tuppa tagasi] Hoi parim
aitle, joodis sepp ei seis jalul!

Annus. Isa! Rabasoo. Pits. ... minu koolivend...
on kaks aastat varem kui mina... ja temal on
juba kolm last...

Tüüts [silmitses baromeetrit aena kõrval]. Ilm
kisub fajule!

Annus. Isa! Ja latfikesid on! Juss ja Peedu...
lumivalged ja veisepunased... nagu taevainglid...

Tüüts [Aennast välja waadates, siis tuppa tagasi].

Ohtu tuul! Wihna saame! Ja ruskid kõik alles
sisse vedamata! Kasi! Ruskid vedama! [Tahab
ultu õue ära minna].

Annus [peatab teda]. Isa! Mina olen juba neliküm-
mendkuus aastat wana! [Iska enam erutatult]

[Wõtab kübara pääst ja hõigab üle oma kallises mine-
wate juurste]. Kae! Waata ometi! Minu pää on juba
hall!

Tüüts. Jaa... nõnda see on! Kõigepäält lähewad nad
hallis... siis tulewad maha koguni! [Wõtab nüüd
oma korda kübara pääst ja silitab üle oma palja pää-
koe]. Ja nüüd - põllule! Tee näksu ka! [Tehab minna].

Annus [temale järele, peab teda kinni, iska tungiwamalt]

Isa... Seitskümendkaks aastat oled wana! Lase
nüüd ometi korra ka, et minna...! Sul olles annu
aeg puhata!

Tüüts [isemetsa pilkawa rahuga]. An-nus! Ma ei ole
mel unine! Ja enne kui ma wõdusse ei huda, ma
ennast riidest lahti ei wõta!

Mina [Tüütsile]. Kas ta's igaweste siin sulane peab
olema?

Tüüts [nagu emale suukatastes]. Ja wõib ju mujal ka
sulases hakata!

Annus [meelheitlikult]. Sulane... sulane... sulane...
[Wiskab ennast ahju kõrwale pingi pääle]

[Emalt on läbi arua löötsapilli lugu kuulda].

Tüüts [vihaselt]. Sinust ei ole talupidajat ja sinust ei saa talupidajat! Sina oled sulaseks loodud! Miks sa ei läinud ilma wälja omale pesa ehita-ma? Olen mina sind wähest keelnud?

Reet [sestõuswa liigutusega wõibe päält kuuland on, ägedalt Tüütsile]. Jalgalune pidas teda sinni-kõrda kuidas teie selle küljes riputi, nõnda tema ka!

Tüüts [nagu emale kuulatades] Kännukil wännus!

[Siis wihase naljaga] Sihuke wana kurat! Ei kuuli wihmakulli wihistamisest ega rännukulist! Ei taha ega taha surra! Pime ja ristlundeest ära peaks ta juha elma... pää peaks tal otsas rappuna nagu tunnikella tilguti... ja iga silmapilk uus, wärska kilk nina otsas... Miina! Reet! Kõrda peaks oneti elma?

[Ägedalt] Äрге pandise pahuss, et ma weel nii elurõõmus, terve ja tugew olen, et weri muud kui allis wõndis purtskab... [lööb lapiti näega näwarre pihta] et siin weel inku on...

[lööb põlwekerme kohta] ja siin weel näaret...

[tombab prooviks sügawasti hinge] ja lööts, see näib

meel toredasti! [Astub akna alla]. Pillimees! Mängi
aga edasi, lase meel väikene lugu! [Skakel pilliloo
järele tuba mööda tantsima. Miinale, kes oma
riha waijata ei suuda, et wanamees meel nii elu-
jõuline on]. Miina! Reet! Tulge, laseme väikene
lugu!

Miina [wikaselt, iga sõna rõhuga]. Minul
walutab suur warwas!

Tüüts [tantsib kiuste ühesi toas ringi ja kantsutab
näppudega]. Traat traat tra... warbata... tra tra tra
... kannaga... [kui muusika waiksind on]. Ei, ei,
Miina... See wana kurat ei kärwa! Reet! Ma ei
ole ju meel unine! Ja enne kui ma woodisse ei lähe,
ma ennast riidest lahti ei wõta! Annus! Jäta mi-
nu rahule!

9. etendus.

Endised. Jaak.

Jaak [tuleb wisedes õuest] Koore ruuna saadana
jalga hoidnu keegi teine, mina mitte! [Tuba waremini
oli emalt hobuse tantsimist ja hirmumist kuulda
olnud, mis nüüdsest pääle tihti kardab]

Tüüts. Mikspärast?

Jaak. Jaa... misspärart! Kuu kuriwain jalga
 illes tösta ei lase! Lõhub kui hull, pahemale ju pa-
 remale poole! Miina ennast wigasaks künna ei lase!

[Lõhub otsesohke lausa taga ja hakkab sööma, ei
 waata paremale ega pahemale poole, muud kui sööb!]

Tüüts [Jaaguks wähe aega wihaselt otsa wahtides]. Sina
 sööd ennast wigasaks! Mis? [Wihaselt]. Loom ei salli
 sind, sest et sa alati teda lööd! [Ähwardates]. Aiga
 seda ma ütlen jälle, kui ma weel korra seda näen!

[Annusele]. Annus! Miina sina!

[Annus, isa sõna kuulma harjunud, tõuseb pisika-
 misi üles ja astub läwe poole].

Miina [wäikswate silmadega Annusele otsa waada-
 tes, hirmutatud]. Annus! Tema tahab ju kõik ise olla,
 igalpool ise! Läss läheb ise! Temal on ju iuku ja
 määret!

Annus [ei saa häkki aru, lasub aga siis usselingi
 lahti ja ütleb jälle] Jaa! Sina tahad ju ise kõik ja
 igalpool ise olla! Kõia siis ise ka hobuse jalga!
 Sull on ju iuku ja määret!

Tüüts [Miina pilkawate sõnade läbi äritatud].

Miina! Sa arwad, et ma ei julge minna wõi?

Miina! Zoom ei tee nulle midagi! Zoom ei võta seda, et peremees pikali jääb! Zoom on parem kui inimene!

[Ühe ära]

Annus [nähes, et isa isja tõeks võtab, kahetses oma sõnu ja piüiab isat pidada]. No... no! Isa! Ma juba lähen! [Tahab minna.]

Miina [et Tüütsi veel enam äritada]. Jaa, Annus! Parema kui sina lähed! Sihuke vanamees võib iska kergesti pikali alla!

Tüüts [Miina sõnade läbi veel õige äritatud, tormab laue poole ja tõukab Annuse eest]. Tee päält eest!

[Chiinake]. Kilt ma sulle vanameest näitan! [Tornab ühe ära]

Annus [tõukamisest jala pääl võicuides, langes ahju pingi pääle]. No jookse, jookse pääle!

10. stendus.

Miina. Reet. Annus. Jaak.

[Reet ruttab akna alla, kumardab wälja ja wahib põnewalt peremehi poole. Miina seisub, oodates iseenese ette naeratahes, lõwe ees, nagu ei tahaks ta midagi ühe lasta.

Jaak ei hooli millestgi, sööb.]

Reet [ses põnewalt aknast wälja pahemale poole wõttis,

hüüab äritatult tuppa tagasi). Juba on sääl!
 [Eemalt on hobuse hirmumist ja jalga-dega trampimist kuulda]. Miina! Annus! Kuudas hobuse hullab! [Kumardab ennast kaugeli aknast välja ja hüüab erutatult pahemale poole]. Tiit! Hobuse juurest eemale! [Kohkunult tuppa tagasi rääkides] Juba sai jala pihku! [Hobuse hirmumist ja tantsimist on jälle kuulda].

Annus [on ahjupingilt üles karganud, tõttab läve poole]. Nisugune patune ilmeelus nomanuhest...
 Miina [ukse ette seisdes]. Siia jää! [Hobuse hirmumise ja hullamise kostab silgemini tuppa].

Annus [Miinale]. Tee päält eest! [Tormab üle].

Peet [nöige põnevamas erutuses, pea terve rõhuga üle akna väljas, karjub äritatult pahemale poole]

Sahti lase! Sahti lase! [Kohi selli järki pöörab ta akna alt ära ja tuleb ette poole. Rahvatanud, tasa, vaevalt kuuldavalt] Juba sai hooi ära!

[Käitab rinna kohta]. Otsenkohe siia... [Tormab äritatult üle].

Miina [hirmitades, iseeneseli]. Saich nüüd oma määre? [Astub akna alla ja vehib pahemale poole].

Jaak [rahulisti süües, urisedes]. Parema tema, kui mina!
[Sööl].

Mina [petetult, arna alt]. Ei midagi! Ajab muud kui jälle jahule!

1. etendus.

Hiina, Jaak, Tüüts, Tema järel Reet, siis Annus.
Tüüts [näest kahwatanud, raskete põrutatud, meub ennast
vaikvalt üle läve lüppa. Surub kätt parema poole
sinna poole. Reet tahab teda hoida ja toetada. Wana-
meis kõrjub ägedate näilüigetustega rabi tagasi.
Hiial ennast kõwa tahtmise jõuga piisti. Kõkab ah-
jupingi poole ja toetab sinna raskesti maha].

Reet. Ma taon kohe sülmamee kappisid!

Tüüts [ägedalt kaitses, raskete hingates]. Ei ole mul neid waja!

Reet [hiinale lasakesi, rabi erutatult]. Tal inka on mõni
meresoon sees natki põrutatud! Säwe es. ... rõhis ja sületas
word. .! [hiina löttab moodi poole ja ratab selle lasti.]

Annus [äritatult ürest lullis]. Iss! Ma saaksin juba
tohtri järele! Kõhe on ta siin!

Tüüts [waewaga ähkides, enam nätega näidates kui rääkides].
Ei ole mulle tohtrit waja!

Annus. Iss! Ei ole ineks panna, et hobune nonda hullas!

Kui jõdix sepp narla püsti üles kabjast läbi... elawa liha sisse ajanud on!

Tüüts [vaawaga, ähkides wäga osawõtlikult]. Wäene loom... muradi sepp... [kutsus Jaanu näega]. Jaan!

Annis [närgatab Jaagule pääle, kes sööb]. Söödix! Siia tule!

Tüüts [Jaagule, kes pahaselt lusika laua pääle wiskanud ja lähemale tulnud on]. Püttu... kõõru looma külgedega... ja niivioli... haawa pääle... [Jaan watab sinna päält nariast pudeli ja longib karaselt läwest wälja]. Wäene loom... ära neetud sepp...

Mina [Tüütsile, rahumõtteliselt, woodi pääle naidates].

Mina wotaksin enise nüüd riidest lahti ja lahaksin woodisse!

Tüüts. Wihnawull wilistab! [Ajab ennast, iga obi nardalt emale tõrjudes, kõike kahtmise jõudu kokku wõttes, pingi päält üles. Seisab wabalt. Tingedalt minnale]. Ma ei ole weel wõime! Ja enne kui ma... woodisse ei lähe... ma ennast riidest... lahti ei wota...

Eesriie.

Teine waatus.

Hiline sügise päew. Pund ja pöösad on raagus, nende
 viimased lehed õõkülmaades pruunikas ja kollaseks
 kõrwenud põllud ja heinamaad tühjad. Üks aken
 pool lahti. Ahjupingi lähedal seisab detsimil kaal.
 Nurgas lahtikaeatud woodi mahakeitmiseks walmis.

Ilmina [istub akna all lauakese ees, kalender käes
 sõub seda ja loeb. Arimehe nornbel niuwalt ja asja-
 likult]. Kuuteistkümmenmal septembril... sada-
 kuuskümmend wüs naela. kahesümmewiindamal
 ... sada kuuskümmend kaks ja pool naela. [lehti
 ümber pöördes] kaheteistkümmenmal oktobril... sada
 kuuskümmendkaks! Sa tärwa... kahesümmekolman-
 dal... [lähel kaalu juurde] on... [kumardab maha
 ja loeb kaalunuiasid järle] Sada, sadawüskümmend
 ... wüs... kokku sadakuuskümmend naela! [Tõukab
 kaalu ahjupingi alla, astub laua juurde tagasi ja
 märgib leitud arwu kalendrisse üles. Riputab siis
 kalendri oma noha pääle naela otsa. Siis sisemise]

rahuga! Sa, ja Tiitsinene! Hobune on in-
ka selle hoobi sulle hää koha päiale amud!
[Wahib ennast peeglis ja katsub oma nägu.
Erutatult.] Sälle meed kortsud! ... inka sü-
gawamad! [Peegli eest ära astudes ägedalt.]
Wanamees... tee ruumi! Ma ei wõi enam
oodata! [Et ta kedagi kuulub tulewat, wõ-
tab ta sukawardad kätte, katsub rahulist
nägu näidata ja hakkab kuduma.]

2. etendus.

Miina, Tiiri.

Tiiri [tulib naerdes paremalt poolt, istub
maha ja naerab.] Nägin mina aga nalja!

Miina [ilma huvituseta.] Mis siis?

Tiiri [naerdes.] Nägin mina inka nalja!

Miina [magu enne.] Hoia's omale, kui sa
ütelda ei taha!

Tiiri [naerdes.] Sa inimeste ees on ta an-
nuse wastu nagu kass ja keer!

Miina [kargab erutatult üles.] Peet wõi?

[Wäga äritatult.] Mis sa nägid? [Wihaselt

Lüri [pääle karates]. Sinu tee lahtija kõnele, wõi... ma lasen sulle!

Lüri [eest kõrwale hoides]. Ohoh! [Minna erwil ja põnewusega kuulatab]. Nojah, weerand tunni eest, mina tulen tuppa... inimese hinge-gi ei ole! Sõrgiaeg käes ja laud ei ole kaetud! Waatan üle läwe kõõri... ei ole Reeta! Hüüan! Midaagi ei liiguta ernast!

Minna [äritatult]. Edasi. edasi!

Lüri. Astun Reeta kambri läwe poole! Mõnol on juba korra naisugune mood, et, kui ma kusa-gil mõne tüdrukku toa läwe tagast mooda läh-ken, ma ikka läbi wõtmeangu tuppa ka waa-tan. Ja mis ma nägin?

Minna [kõigesuuremas ärewuses]. Mis sa nägid?

Lüri. Keset tuba seisab Reet... ihuainuüks ja...

Minna [kergema südamega]. Üksi!

Lüri. Pühapäewarüüded seljas... tipudega põll ees... suur narmastega siidirätik ümber wõetud... ilusti üleswinkitud ja [naerab] pruutpärg-pääs! [Minna naerab]. Ja kummuti kaane poole ülesseatud Annuse päewapilt... Annu-

se päevapilt soldatipõlme ajast...

Mina [naerdes]. Kas nüüd ei ole lugu lahti! Muisugune wana kand!

Juri. Sellepärast see asi ka minule naljai tegi! Mina nõhatasin unse taga, et näha, waid mis ta õige teeb! No nüüd oleksid nägema pidanud! Kriips ja kraps, pärg pääst... põll cest... siidivätki kaela ümber... kõik kummutilaekasse sisse... ja nii ruttu et rutemini hiir ka oma auku tagasi ei saa! [Naerdes]. Sel on riikad sees, mis?

Mina [naerdes]. Muisugune wana puuhalg!

[Parevalt poolt on sammusid kuulda.]

Wair! Säält ta ise tuleb!

3. etendus.

Endised. Reet

Reet [tuleb, pää sügawaid mõtteid täis, sööginõuudega parevalt poolt, hakkab lauda katma ja ei pane teiste sääbolemist tähelegi.] Minu ema ütles abati, et

kuu inka iga inimese elus õnnepäev tuleb!
 [Südamlikult lootvas igatsuses.] Ohk jäuab
 ka veel see päev kätte, millal minule pidulauda
 kaetakse!

Miina [ahjupingilt pilkavalt.] Reet! Mnes rää-
 gid wõi? [Türi kihistab enese ette naerda.]

Reet [jähmatub näeb alles müüd, et ta üksi ei ole.
 katab lauda edasi.]

Miina [sügab sukawardaga pääd.] Reet ae! Lu-
 ba ammu tahtsin ma küsida! Sina orjad nüüd
 siin juba kümme aastat... inka nii teenija!

Kuna ometi sinu ja Annuse wahel kõik kuni
 wimmase warreni juba ammu otsas oli! Minu
 arwates peaks see ometi wähe piinlik tundmus
 olema... nõnda igapäew inasteise silma all..!

[Luurates] Wõi mille pääle sa õige veel ootad?

Reet [luurates, seltsamalt toonil] Ütle õige

Miina! Miina tahtsin ka juba ammu küsida!
 Et sa inka Rabasoo Pitsule ära ei lähe? Mi-
 nu arwates peaks see ometi üks peenike tund-
 mus olema... sääl. all soo sees... päris tõesti
 perenaene olla ja mitte siin paljalt perenaese

nimekandja! [Surates] Wõi mille pääle
sa õige weel wataid?

Lüri [wäinese wäheaja järel, Reeda kok-
kukuiwanut keha silmitsedes, wähe pilka-
walt.] Reet? Kui wana sa nüüd õige ka
juba oled?

Miina Tema kirib ainult sellepärast, et
sul... juuksed juba halliks hakkawad mi-
nema.

Reet [õelalt.] Wõi halliks! Sina wäde siin!
Mul oliwad juba lapsepõlwest pääle wälk-
jad juuksed.

Miina [naerab]

Lüri [naerdes]. Reet juba askab!

4. etendus

Miina. Lüri. Annus.

Annus [tuleb õhinal sargiwäel teisest lä-
west paremalt poolt. Ões paremal pool
pundub tal jällegi püksinoop, nõnda et
teine pool transisid lahtiselt üle öla alla
ripub. Uhes käes on tal poolwalms, wäga
weidralt kokkupokerdatud kiigehobune,

teist nähti viibutab ta üles ja alla, nagu vleks tal vahus.] Ai... ai... ai...

Miina [nähes et Annusel sõrm verine on]. Noaga sõrme sisse löiksid? Oota! Kohe! [Toob nartsu mässib haava kinni, näeb ühtlasi kiigehobust.] Issäke! Mis looma sa saäl siis nikerdad? See on ju... kiigehobune... oh... oh! Mis sa's sellega teed? Kiigehobune...

Annus [pool pahaselt pool häbelikult.] Kas miina tean. Sai ajaviteks löikuma hakatud... niisama, et midagi teha...

Lüvi [iseenesele, pilgates] Iluidugi, päris... pere-mehe kohane amet!

Annus [on akna alla astunud ja vahib välja nagu unes]

Miina [ahjupingilt, kus ta sukka kudub] La, tali hakkab juba varsti tulema... Annus, mis? [Et Annus ei näi kuulvat, tõuseb Miina üles ja läheneb inka sukka kududes Annusele ja vahib, natuke kõrvale ja Annuse seljataga seistes, ka aknast välja]. Kahutab juba päris nõvasti... [kui Annus midagi ei vasta.]. Püüd ja pöösad, põl-

lind ja heinamaad... kõik paljad ja kõr-
venud... ja ja, kõik on nagu suremas...
See sees, Rabasool on vist küll juba lu-
mi maas...

Annus [nagu oleks Miina sõnad tema niit-
terajutustega kokku käinud, nagu unistades].
Ja, niidid patsutab ta oma väikeste jala-
kestega juba õues lumes... sinu tillukene
Tuss! [Nagu õnnelikunde silmapilkude
mälestuse mõju all astub akna alt ära
ja aimab Tussi lapselikku kõneviisi järel]
Wõta mu kinni... wõta! Mitte ei saa... ei
saa!

Türi. See väagib ka unes!

5. etendus.

Endised. Jaan. Jaan.

[Jaan tuleb õuest kirmes õlal. Paneb kirve
ahju kõrwale käest ära ja tõmbab siis lah-
tise akna kinni. Jaan asub otseskohe
söögilauda.]

Miina [Jaanile] Mis sa tast kinni kisud?
Läta lahti! Wähe wärsket õhku ei tee pa-

ha.

Taan [tõmbab akna ninni, wähe lühedalt
Miinale.] Ilina olen kella wiiest saadik wäljas
metsas... puuraimise juures warsket õhku
juba küllalt saanud! Suppa ei ole mul
teda enam waja!

Taan [hüsinaga laua pihta koputades] Kas wäl
paluma peab, enne kui süüa saab wõi?

[Taan ja Liri panevad korras käed sööma-
palwele kokku ja istuvad oma asemetele kumma
Reet paremalt poolt suure waagna täie känd-
nidega tuleb. Taagul on juba hüiskas enne es,
kui toit alles lauale saab. Süüanse rahuli-
kuult ja tõega. Reet istub na poiste juurde
sööma. Aadu koht laua ääres on tühi.]

Taan. Ihidugi, kes söögiajal jälle puudub,
on Aadu.

Taan [wisedes] Et inimene söögiaega mee-
les ei pea, sellist ei saa mina aru!

Taan [süües, Annuse poole] Wana mänd
sääb ülewalt tee ääres... millele sa korra
riwega sisse löid... tea, on teine nagu ki-

ratsema hakanud. Kas maha võtta
või?

Annus. Ei ole minu otsustada! [Minale]
Kus isa on?

Mina [näitab pääga läve poole] Õues!

Annus [pahaselt]. Selle ilmaga? Sa ise
jäuab waewalt jalul seista! Mins te's lase-
te teda õue?

Mina. Mis mina saan teha! Stiipea kui
hommikul walgeks lähub, hiilib taganusest
välja! Sabakesi nagu waras!

Annus [õhates]. Sured nagu häbi asi oleks
haige olla!

6. etendus.

Endised. Arst.

Arst [õiglase ja arms lihtsuse poole kaldumise
mees]. Hommikust! [Paneb oma mantli
ja kibara ära. Sulastile.] Pätna leiba!
Mis teil's täna hääd on?

Puri [wõtub käki kahwli otsa ja näitab
arstile]. Köhu pillid!

Annus [arstile ettehäädaldades]. Sohtri

härria! Muud ei oska ütelda, kui - päris hä-
da on selle isaga! Ta ei lase enesele ju mida-
gi ütelda, ega salli teiste aitamist! Põeta-
misest ei ole kõnetgi!

Mina [kahjuvõimsalt ja mahedalt arstile].
Teie rõhud walab ta kõin arnast wälja! [Pilka-
walt]. Ta kaal... [näitab kaalu pääle] te
käsksite teda ju kaaluda... wea teist iga-
päew wägisi kaalu pääle, nagu haiget hobust!
[Pilgates]. Ulewel Männimäel... teate ju,
kus see ihus selge hallikas mäe seest wälja
woolab! Sinna ta weab ennast päew päewa
kõrwal... heidab põlvili maha ja ammü-
tab pespesaga wett! [Pilgates]. Noh! And-
ku Jumal wäge!

Armus [murelinult]. Ta lõpeb igapäewaga
enam ära! Kõhib... muud ei ole, kui kõhib...
ja alati [näitab suu pääle] tulelt werd!
Kana see nõnda weel wõib minna! [Ohates].
Häda!... Põepoolest, tohtri härria!
Mina [wana Piitsi wisaduse üle otse pahane].

Aga loodab ja loodab nunn kui ise inimust
 veel ehk päale! Oodake, ma jutustan!
 Eila liab teine sargikäinse päält piir -
 nese kirbupoja. Kiitsakas teine väinene
 must testakene ei jõua küpata ega mi-
 dagi! Utleb kohe: waene loom! Mis sa
 nüüd minu juurde tuled, siin sured sa
 ju nälga! Sul pole ju enesegi enam
 werd! Mine Minna juurde sööda paa-
 le utleb ja liinab kirbu minu päale.
 Pärast jõulu wõid jälle minu juurde
 tulla, seni on mul jälle ihu lunde
 pääl ja siis on sul jälle midagi wõt-
 ta! [Hoopis pahane] Sihurkest juttu ta
 ajab! Ei taha ega taha uskuda, kuna
 ometi iga laps näeb, et temal ometi
 enam pääsmist ei ole! [Soeb kalendri
seinä päält ja annab arsti kätte]. Säh-
 ae! Siia ma olen igapäew üleskirjuta-
 nud, palju ta kunagi kerd naalus!
 Woadake järele! [Istub jälle oma ase-
mele ja hakkab sukka kuduma, waa-

tab inka jälle arsti otsa.]

[Arst istub maha ja vaatab kalendri läbi. Annus seisab rõhutatult arsti kõrval. Reet istub söögilauas. Pöörab aga alati päänähtu poole ja murib onis see mõtleb.]

7. etendus

Õndised. Aadu

[Aadu on äest tippa astunud ja asub söögilaua juurde oma asemel.]

Jaani [wisades Aadule.] Kas sa's mitte söögiga ei tea?

Aadu [lusikas käes aga ei söö veel. Wiikib alles nagu õnnetus mälestuses]. Ojah!

Minna kuulsin täna, kui naerakõre kohal lööke laulis.

Tiiri [pala pooleli naerdes]. Lööke? Sinda sügise ajal? [Kõik naeruvad]

Aadu [Tiirile] Ega ma omegi pime ei ole! Kui ma ise nägin, kuidas ta ilusel taeva all sinise õhu sees ujus... ja kuulsin, kuidas ta laulis.

Saam. Harr!

Aadu [ei pane Saani ütelist tähelegi, ei
kuule ega näe teisi enese ümber. Algab
tasa ja südamlisult lõõkse laulmist
järele aimama, mille juures ta nätega
liigutusi teib, nagu tahaks ta lõõkse
nombel tiibadega lehvitada inna nõrge-
male ülesse lennata]. Truli truli
tirili [pinkamisi istmelt tõustes] li li
li... li... truli... truli li li li

Saak [annab Aadule nõrva kiitu, paha-
selt] Waxka ole! Söögi ajal anna
rahu! Mis kuradi trili! [Söök edasi]

Aadu [nii ootamata nombel õnneli-
kust unenäost ülesäratatud, kuleb laua
juurest vähe eemale, nuhu jaagu näed
enam ei ulata Saaku hirvitades.] Sina
muidugi laulmist ei salli... sina oma
paksu kaelaga... nänn kurjus! Pakskael!
Saam. Aadu! Waata ette, et ta lauast
üles ei tõuse!

Aadu. Ei tule see teid juurest ära! [Et

Laan süügi ülestõusta ähwardab ruttu pa-
remat kätt ära läve päält! veel tagasi
hüüdes.] Panskael! [Ües arna all on veel
tema.] Tuli. tiri li li li li
tiri. tiri [kuulda, mis aegamööda kau-
gemale ära kajab]

[Arst on kalendri läbi vaadanud ja tõe-
selt tõrise näoga üles annab kalendri Miina
kätte, mis see jälle oma naha päale ripu-
tab siis sukavardad kätte võtab, oma ari-
mele istub aga arsti silmist ci lase. Ka
Reet laua ääres on lusina püsti laua
päale toetanud, ennast ümberpoornud ja
peab tohtrit silmas.]

Annus [segab seda väinust.]. Tohtri härra!
Ma lähen vastan, kus isa on! Se võite inna
vähe waadata, kuidas asi on! [Wõtab kri-
bari ja tahab minna]

Arst [lühidalt]. Ei ole vaja minna, ma
olen teda juba näinud!

Annus [küsites]. Kõh. ja siis?

Arst [küsiwalt]. Me hoidsime mõlemad
inesteise eest kõrwale!

Annus [imeuspannes küsiwalt]. Kuidas
nõnda?

Arst [kellel kerge ei ole Annusele tätt
ütelda, pool-pahaselt]. Ah mis! Ära tee
ennast rumalaks! Ütle temale, ta seadi-
gu oma asi nõrda... Temal on [käega
kohast liigutust tehes]... muud kui mi-
nen näes, aamen!

[Mina vägu lööb silmapilgus kiilgama.]

Annus [ägedalt]. Ei, ei! Mina küll seda
temale ütlemata ei hanna! Mina ei taha
kellegile surma ette kuulutada, na oma
kõigesuuremale vihamehele mitte! Minu
pärast elagu kõik, mina astun ussikesi
eestgi kõrwale! Kõik elagu! Ja siis müüd
weel, kus isa käte ja jalgadega surma
vastu seisab!... [Pahaselt]. Ütelge temale
ise!

Arst [pahaselt]. Ah soo! Kus midagi
wastikut teha on, see olgu muud kui minu

asi! [Waielusle lühikesest lõppu tehes]

Tehke mis ise tahate! [Wõtab mantli ja kübara et minna]

Annus [pahaselt ja etteheitvalt] Olexsite temale ometi ka midagi, wõitu anda wainud mis olexs aidanud!

Mina [audub suureks figedalt etteheitwal teenil]. Aga Annus! Tohter kirjutas temale ju kaalu!

Annus. Kaalu! Õlu poole läheb raskemaks, summa poole kergemaks! Kas selles kõik teie tarkus seisabgi?

Arst [minerikile walms, Agedalt, Peaegu wiha pärast nuttes. Tema aritusest kõlab wiha selle üle läbi, et ta jõuetu on, aidata tahaks, aga ei saa.]. Kas mina saan looduse pahupidi pöörata? See teeb mis tema tahab... aga mitte, mis niisugune wilets, kihelnematohter tahab! Saad aru?

Laak [ärni lanast üles tõustes, kirjalt] Mille kuradi pärast siis need tohtrid õige on? [Ishtub jälle maha ja sööb, ei waata pahemale

ega paremale poole, edasi.]

Arst [ükselime juba pihus pöörab ägedalt
Laagu poole tagasi, inka seesmiselt arsti
võimetusse üle tusane.] Seda ei ole
enam sul vaja minu käest küsida! Se-
da olen ma eneselt juba kümme korda
ise küsinud! Saad aru! Sina-tarkade-
tark! [Veel kord ümberpöördes kõnide
poole.] Et ööd ega päeva rahu ei oleks! Selle
tarvis on minusugune tohter! Et teie lōra
ja teinamist päält kuulda... kuidas juba
ega rumalam kui poisiluvijus lõugu lastab!
Kis tohterile marsta tuleks, jäetakse mi-
dugi võlgu! Araneetud amet! [Kõigesuu-
remas erutuses lävest välja]

Annus [ei tea mis teha rõhitud, pöörab
ennast pikkarvise Miina poole, kes rahu-
listi istub ja kuulab.] Kuu tohter juba
nõnda arvab... teie noesterahvad oskate
inka paremini rõõxida... kui vahust
sina isale paari sõnaga ütlete.
Miina [tõrkudes]. Mitte misgi hinna

ert! Ei minu süda saa sellega valmis! [Suis
õlasid kehitates]. Las lähed kuidas lähed. Noo-
red puud on mahlas ja wanad kuuwamad
ära. [Käitab akna poole]. Waata, õues na!
Loodus käib oma seatud rada!

Türi. Wana puu ajal wähel na uusi wõsusid!
Taan [ägedalt Miina poole]. Ta ülepää!
Weel seisab ta oma kahe jala pääl... ja...
annaks Jumal. weel õige wana!

Taan [äkki waerdes] Ha... ha... ha... ha...

Türi. Mis sa's nüüd naerad?

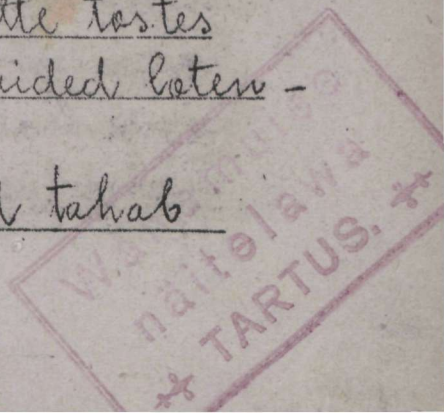
Taan. Ha... ha... ha! Miina waeraw seda et
kui wana Tüits nüüd kuuleb, et muud ei ole,
kui minex, aamen... küll tema aga
suis wannub! Ha... ha... ha! [Sööbedasi].

8. etendus.

Õndised Tüits

[Tüits tuleb pahemalt poolt õuert. Saab
waewalt kepi rajal jalga jala ette tõstes
edasi. Ta on nahwatamud ja riided hetem-
dawad tal umber keha]

Annus [on ruttu püsti tõusnud tahab

isat näe alt toetada] Psa. . . eeta, ma
aitan!

Tiiits [keelates]. Läta, Annus! Küll ma
juba ise! [Kobab, iga aitamist tagasi
tõrjudes, seinte ja majariistade vajal
woodi poole. Istub woodi ääre pääle.
Kehaline jõud on murtud, hingeline
endine]

[Annus, Reet ja Miina ei pööra silma
wanamehe päält. Taan waatab mitu
xorda söömist seisma jättes, naastund-
likult tema poole. Taak, ei waata siia
ega sinna sööb aga]

Tiiits [xiii ta wähe hinge tagasi saanud
on rahulikult]. Kas ta käis juba siin?

Annus. Kes?

Tiiits. Tiiisler inka!

Annus [imexspannes, ei saa otsa pääle].

Tiiisler?

Miina [istub ja xudub imexspannes].

Kas siis keegi teda kutsum?

Tiiits [tigedalt Miina poole]. Ja

Miina! Keegi kutsus! Miina kutsusin!

Annus [kes nüüd aimama hakkab].

Ah! Iksa jälle pöranda panemise pärast?

[Luigutatult vastu seistes] Sellega olexs

ju veel aega olnud! [Wahil pörandat,
wähem et teda waadata, waid et oma

lugutust warjata.] See käib ju küllalt veel!

Miina [tõuseb pahaselt üles isenesele].

Skütleb aga veel pöranda panemise peäle!

Tiits [wäikese waheaja järele Annusele].

Annus! Skarjamaa aia sees on auk. nägin
ma! Kanad käiwad sisse ja wälja!

Annus [nagu olexiwad misugused asjad
praegu rääkimiseks liig tühised] Küll
ma ära parandan. isa!

Tiits [rahulikult] Pa hobune oma hai-
ge jalaga. kas see juba terve on?

Annus. Sel ei ole wiga midagi!

Tiits. Waene hõm. äraneeitud sepp!

Miina [pahaselt isenesele] Aiaauk ja
hobune, kana ja kuu. Skund kuu sure-
mise peäle ta ei mõtle!

9. etendus

Endised. Tisler tuleb. Tema kannul keltamees ja Seebi-Liisu. [See etendus on täiesti rahulik, igapäevases kõnetoonis, väikse naljaga mängida, kui vleks igapäevastest, tuttavatest asjadest kõne. Mängimisel ei tohi mitte kohutavat hirmuäratavat mõju olla.]

Tisler [sõbralik, häätujuline mees, tuleb pahemalt poolt. Tõrudes, särgikaised üles koojitud. Tarkust ulatab tal kollane tollipouk wälja. Teretab kõigile poole.] Tere ka siit kalm rahwas! Tõtku leiwale! [Tisleri kannul tulewad, eritsa tähelepanemata lahkete nägudega keltamees ja Seebi-Liisu. Tääwad karme kõrwale seisma.]

Annus. Isa! Sääl ta juba on! Tisler!
Seebi-Liisu [ettepoole astudes, poiste poole teretades] Tererest ka! Sööjatele hääd isu!

Türi. Nojah! Söök ja jook hoiab ihu ja hinge koos. [Kellamehile]. Kellamees, sina pead seda teadma, sina see hauakae-waja ja aukuajaja oled - kas pole õige? Kellamees. Õige, õige! Tätku teidule! Mis teil's sääl ka hääd on?

Türi [pistab käsi kähkli otsa ja näitab] Hauasamba nupud

Annus [pahaselt kellamehile ja Liisule]. Kellamees! Ja sina. wana nõid! Mis siis teie kaks sut tahate?

Kellamees [Liisupääle näidates]. Kuhu tema ees lähub, lähem minna taga järele!

Annus [tungib Liisut tagasi läwe poole]. Siit tulid sa sisse. . . siit minn wälja koh! [Kellalööjale]. Ja sina nõndasama!

X Liisu [runna teda läwe poole lükatuse, kellalööjale]. Ah sina wana walelin!
[Annuseli]. Ixxa tema tuli ees ja minna tagajärele!

Annus [wagu wabandades, jätab Liisu seisma]. Ah so! [Kellamust läwe poole lükates]

Siis mine sina es! [Lükkab Liisut järele].
Ja sina takka järele! Teid ei ole keegi
kutsunud!

Tüüts [woodi ääre päält käega neelates]
Mina kutsusin!

[Annus waatab imeks pannes isale otsa]
Kellamees. Tere na. Tüüts! Sina olla
täna surmaia wärawa takka seisnud?
Ja pika kaelaga üle wärawa sisse
waadanud! Wanameer itles!

Tüüts [jaatab pääga, nagu oleks iga -
päewasest asjast kõne]. Tõsi! Waata-
sin omale kohta walmis!

[Mina ja Reet wahiwad imeks pan -
nes Tüütsile otsa. Nõndasama ka An -
mus, Jaan ja Türi.]

X Lüüsi [rahulikult pääd minutades]. Hejaa,
kell käib kurva äieti! [Pesitab end ahju -
nurka koduses, kust ta terawate pilku -
dega hurrab onis sünnib]

Tüüts [Tüütsile tüdrukalt]. So? Sinul on
siis mõttes ärareisina hakata wäi?

Tüüts [rahulikult]. Ja! Müüd on mulle peele
minen! Ja seks on mul reisivutrali waja.
Rättspeppmeister, wõta mõõt ära!

Tüisler [walmis]. Hää küll! Ulgu! Mink sis
ka mitte! Seda wõime kohe! [Wõtab tolli-
pulga taskust ja tõmbab lahti]

Annus [wastusistes]. Isa! Seni leutsid inna
nii kindlasti terweksaamise pääle! Ja müüd
korraga! Mis siis on juhtunud?

Tüüts [rahulikult]. Mis siis peab juhtunud ole-
ma? Põlluke, maa... pikali wiskas mind
täna! Esimest korda! Ei salli enam, et mi-
na tema pääl tallan!

Annus [trööstida püüdes]. Aga isa! Niikau-
gel asi ei ole!

Tüüts [täieliku südamerahuga]. Kind ei ole
sul waja trööstida! Olen oma eluaja põlwest
saadik mulle sees seisnud. Müüd tikun
paar jalga sügawamale. See on kõik!

Tüisler [möödab rahulikult Tüütsi selja
laiust, tollipulga päält lugedes]. Kuis küm-
mend, parajasti! [Wõtab tollipulga harr-

maste wahel ja paneb arwu rirja] So, wanamees! Müüd tüuse silmapilguks püsti! Sa seisa hästi sirgesti!

[Tüits ajab ennast waewaga püsti, tüisler wõtab pikuse möödu ära]

Tüits. Rätseppmeister! Sisa weel wähe juurde! Mina armastan lähedat korterit!

Tüisler [wäga wiisakas]. Me teeme ta päris paraja! [Loeb tollipulga päält]. Sada ja kaheksakümme wiis! Ah! Utleme üheksakümme. Suis on paras pikus ja laius, ei pigista ega rohu kusa-gilt poolt.

Tüits. Hejah! Müidu saan wümaxs weel kennasilmad warwaste pääle! [Tüisler naerab südamlikult]

X Tüisler. Tüits! Küll sa näed! See sünnib sulle selga kui walatud! Seda särki ei aja sa enam ööd ega päewa seljast maha!

Tüits [on jälle woodi ääre pääle istunud].

Kunna tiisler rüütab, kellamehele. No, wana mullamutt! Kelle kõrwale ma siis puhka-
ma saan? Sa ju järke tead!

Kellamees [wäga kuuvalt]. Wana Sawiaru =
Kaarli kõrwale.

Tüüts. Mis? Sawiaru Kaarli kõrwale? Kes
mind nähekümne aasta eest hobusewähe-
tuse juures üle lõi? Selle kelmil kõrwale
mina ei heida.

Kellamees. Inka kus matmise järg on. Pida-
mööda see lähed

X Liisu [ahjunurgast hüüdes tigedalt]. Ega
te tülli inka enam ei lähed... teie mõle-
mad, Sawiaru-Kaarli ja sina!

Kellamees [lahkesti Liisule]. Mis sina müid!
Wõib olla, lähed ise veel enne. Siis pane-
me sinu nende kahe waheli, tüli lepita-
ma!

Tüüts [nägu krimpsu tõmmates]. Tont!
Siis olens raske walida, kumba kõrwale pa-
rema meeliga

Kellamees [wäga asjalikult Tüütsile]

Wõi ostad veel ühe platsi walele? Siis saad rahulikuna koha!

Tiiits. Kaks ostan ma! Et aga sellest kelmist eemale saada!

Kellamees. Hää küll. Nõnda siis kaks platsi! [Wõtab taskuraamatu wälja ja teeb sinna sisse märkuseid]

Püri. Minul oleks ta... kui mind juba korra sinna wiaakse, üksteisepuha, kelle kõr-wale ma saan!

Tiiits [ägedalt]. Tõta minu rahule! Minule ei ole see üksteisepuha! Siis hakkan mina oma kendidajuga ka selle hobusewargaga harraküngast ihes wäetama! Et tema juures paremini kaswaks! [Skeldetuletades]. Selle juures tuleb mulle meelde täna mõeldaminnes [poiste poole]

Kes teit mul seda heinamaa põnda-kut wäetas?

[Jaan ja Püri waatawad üksteisele otsa, müksawad Jaaku küünarnuki-riidega. See süüb ühtelugu.]

Jaak [siies, korra ülesvaadates urisedes].

Kes teda siis muu väetas kui mina!

Tiits [etteheitvalt, põlgavalt]. See ka siis mõne väetamine! Tiikati paljas, paisline nagu... [Põllu ja heinamaa saotuse pääle mõeldes hakkab tal süda valutama].

Waene põld ja waene heinamaa! Kuudas küll teiega lugu läheb, kui mind enam ei ole! [Langeb silmapilguses hingeliselt lonku].

Annus [liigutatud]. Isa... küll mina ju - ba hoolitsen...

Tiits [lürkab teda eemale]. Annus! Sina ei ole kellegi peremees... oled ainult pehme puss.

Kellamees [on oma ülesmärkimistega valmis,
ulatab taskuraamatu ja pliaatsi Tiitsi
kätte]. Siis... kaks hanaaset isepaisa! Säh!

Kirjuta nimi alla! [Tiits kirjutab].

Tisler [on omale mõõdnud ülestahendamud,
pistab tollipulga ja tähekese taskusse]. Tiits!

His puust ma'steen? Kas võtan niistama -

dest p̄randalaudadert w̄i, mis sul
juba minu juures seismas on?

Tiits. Ho hõia sa! Mina lasen oma
h̄aid p̄randalaudu raisata! [Poiste
poole] Kuhu need wanad lauatõnid jai-
wad, mis minewa kewadel suuri wee
ajal j̄est w̄ljaxistud saiwad? [Poisid
waatawad insteisele otsa]

Taak [ilma et ta sõõmisele wahet teeks
wisedes] Kuhu nad siis! Taha tare raasta
all on.

Tiits [jaagule] Need too!

Taak [ei liiguta ennast, sõõb] Praegu ma
sõõn!

Tiits [tiislerile] Need w̄ota! Need on w̄an-
na puust ja h̄asti waigused.

Tiisler [kunalt wratsides] Kurat! Waigu-
sed! Pikkwad h̄õwli rauad ära!

Tiits [pahaselt] Ah sa ei taha? H̄ää
küll! Oled w̄imast korda minu käest tööd
saanud!

Tiisler [kohkudes] Ega sa's sellepärast

hanna teist meistrit kuulatama. Saab tehtud!

Tubli mees ja tubli wutral!

Tüits. Teed walmis ja tood ära! Väed, süa!

Tüisler [pahaselt] Ja ja! Süa, süa! Otse
sinu wõdi kõrwale. Wõid kõhe sisse heita!

[Patab jumalaga ja annab Tüitsile nätt] Ju-
malaga siis ka Tüits! [Tuba läve pool]

Ja kui sul jälle midagi waja on, tead küll,
kus ma olen.

Kellamees [siis Tüiriga ühes minemul tehes].

Süis jääb nõnda! Kaks hauaciset Sawiaru-
kaartlit eemale!

Tüits [kindlasti, korrupigistatud huultega]

Jääb nõnda!

Kellamees [wähe kübarat kergitades.] Ju-
malaga siis ka!

Tüits. Hejah! [Tüisler ja kellamees ära]

10. etendus

Sulased. Miina. Reet. Annus. Tüits. Süis

Tüits [kes kõige selle aja waadi ääre pool
istudes ennast püüsti hoidnud on, tõmbab
pikkamusi jalad üles ja laseb niid waa-

di pääle pikali. Annus katab temale
 hwolega waiba pääle. Tiits waatab suurte
 tõsiste silmadega toas ringi, nagu tahaks
 ta kõigea jumalaga jätta. Siis] Miina! Reet!
 [Miina paneb sukawardad käest ja tõuseb üles.
 Reet paneb lusika käest ja tõuseb lauast.
 Astuvad wodi päetsisse ja jalutsisse.]
 Wõtke nüüd oma sööt! [Wäitab teise
 ukse pääle pahemat kätt.]. Ära sinna
 minuga. teise tuppa!

Laan [tõuseb söögilauast tuleb lähema-
 le. Sügawasti liigutatud] Peremees!

Jää meie juurde!

Tiits [käega kohast liigutust tehes] Miina
 ase ei ole enam inimeste hulgas! Miina
 lähem. . mulla poole! [Wäitab käega Miina-
 nale ja Reedale, kes walmis on teda ära
 wiima]

X Seebi = Siis [tee pääle risti ette astudes]
 Ta wuhu lähed hing, kui ta sul suust
 wälja tuleb?

Tiits. See ei tule wälja! See lähed

ihus... mulla alla! Tead, wana õõkull...
 mul on neljakanuline hing... see ei pääse
 [suu pääle näidates] ümarguselt issa-
 meieaugust läbi! [Annab Miina ja Reet-
 dale käega märku teda ära viia]

X Seebi Sisu [wihaselt] Wana pagan! Küll
 sul su nihtwikrambad ka weel wäljaristakse!
Annus [wõtab risaja Sisu kätt pidi kinni ja
 wüb tema esimese läwe juurde pahemat kätt]
 Siit lähed wälja!

X Sisu [selle läbi weel enam wihastatud, Süütsi
 le, keda Miina ja Reet nüüd woodiga teise
 ukse poole pahemat kätt nihtutawad, rüü-
 kat näidates.] Kuu sa kerra juba minu
 käte all pika pingi pääl oled! Küll
 ma siis sind palwetama panen! Wana
 pagan!

Annus [Sisule] Bota! Ma näitan sulle
 wälmist läwe ka weel! [Wüb wihase
 cide üle läwe wälja] [Miina ja Reet wiivad
 Süütsi woodiga teise tupepa ja tõmbawad
 ukse enese taga kinni.]

1. etendusTaan. Tiiri. Taak.

Taan [seisab liigutatult silmad ukse poole pöördud, mille taha Tiirts ära kadus, kuna Taak pahaselt edasi sööb nagu sööks ta oma tusna alla.] Sellega sääl kaob talumees, nagu teda teist enam ei tule!

Tiiri [nagu Taani trööstides. Käitab päiega anna poole.] Ah mis! Wana sinap sääl toa taga! Kas iga aasta ei saanud üldud. seekord on tal lõpp, mis walmis, see walmis! Aga kui kewade tuli, ajas ta iganord jälle uuesti lehed wälja!

Taak [viskab äkki lusika käest. Tõuseb lauast üles ja ütleb wihaselt]. Kahersa koormat sonnikut wiisin ma heinamaa päale! Ta see ei olla ikka veel wäetud? Kui see veel wäetud ei ole... siis wäetagu ta oma heinamaad ise!

2. etendusEndised. Annis

[Annus tuleb õuert. Sulased astuvad tema
poole.]

Taan [silmi pühkides, tusase häälega Annusle.]
Peremees! Meie töö... juhata kätte!

Annus [nagu unes, ise oma mõtete kõidikus,
huwitusega, ainult et sulastest kergemini lahti
saada, Taanile ja Piriile.] No... siis minge
pääle metsa... puud raiuma või muud
midagi. [natuke kindlamalt.] Ja wana
mänd tee ääres, teate küll - maha! See pa-
neb kinni! [Taan ja Piri waatavad üks teisele
otsa ja lähewad pääd raputades läwe poole.]

Annus Taagule et temast ruttu lahti saada,
huwitusega, ainult.] Ja sina... wii siis tumala
nimel pääle weel kaks, kolm koormat sön-
nikut heinamaa pääle! Küllap ta siis
ikka hästi wäetatud on!

Taan [nagu oles tema aum püündutatud, äge-
dalt.] Kas mina juba küllalt hästi ei wäe-
tanud?

Annus [munde mõtete juures wiibides, paha-
selt.] Jäta mind oma wäetusega rahule!

See mis sa tahad... mine! [Laan miss-
des ära]

Annus [astub piknamisi akna alla,
wahib nagu unes õue. Kui seisaks tal ukse
alles Rabasee Ritsu lapsed ja nende
mäng silma ees. Nagu unes]. Wõta
mu rinni... võta! Lussen siin...

[Istub õhkades pingi päale]

13. etendus

Annus, Reet, siis Miina

Reet [tuleb teisest unest pahemalt poolt;
paneb ukse rinni, jääb liigutatult selle ette
seisma. Õnnelikus ärevuses]. Minu veda-
tud päev... minu pidupäev! Kuid kae-
takse minu legi kord pidulanda! [Lähe-
ned piknamisi Annusele, kes teda tähe-
legi ei pane. Täsa, kõigesuurema südame-
likkusega.] Annus!

Annus [kohkub oma mõtetest üles, pea-
aegu pahane, vaatab Reedale nagu võõrale,
inexspannes otsa.] Mis sa's tahad...

[Reet ei saa sõnagi suust.]

Mina [tuleb teisest uksest pahemalt poolt, paneb selle enese järel kinni. Toob kiiresti korvixese nudi ja nõelaga, nihutab istme parajale kohale ja surub Annuse lahtiripmeva püksitransi otsa pidi istuma. Puuduva nõoki pääle näidates] Sääb puudub ju nõop! Kõnda lohakalt mina ometi [rõhuga] peremeest ümber jooksta ei lase! [Lükkab Reeta käega cest kõvale] Sina, Reetane... mine kõski, waata, kas kapsad keevad! [Hakkab nõoki ette õmblema, Annusele silmi tehes] Ega ma ei torra! Sa kui juhtubgi wähe ihu sisse minema... wõid karjuda! Siis wäid mind wahwixs näpistada kah!

Reet [kellele korraga lhu sisse tuleb. Tahab Minat Annuse juurest eemale tõugata] Eest ära! See on minu koht! Koix mina! Mina õmblen nõoki ette! [Tahab nõela ja niti Miina käest äranismuda.]

Miina [Reeta eemale lükates, südame täiega sõbralikult] Käi minenit! Waata kapsaste järele! Ole mõistlik tüdruk! Nõoki õmblen

juba mina ette! Kõik mina!

Reet [surub Minnat cemale wälkuwate sil-
madega] Sina lita! Sind ma juba tun-
nen!

Mina [ahwardawa rahuga, aga inna weel
naeratades, käed puusas] Reet! Sa ei tunne
mind weel! [Waljumine] Aga kui sa müüd
kõhe ei lähe. woi olla, sa opid mind
siis weel tundma! [Äkki ägedalt] Raipe-
kull! [Geisab wõitluse walmult Reedale]

Reet. Kes on raipenkull? Annus! Kas sa
seda mulle ütelda lased?

Annus [kõrwal seistes, pahaselt Reedale].

Ma siis mine ometi kooki!

Mina. Kümme aastat on raipenkull karutsil
kinnitanud ja... tiivad koos... sööda päale
ootanud! Raipenkull!

Reet [Minnale kättega juukse kallale kip-
pudes]. Kes on raipenkull!

Mina [inna päält näha lahuke tõmbab
tuhwli jalast]. Oota, oota, küll ma sulle
na ihe nõubi õmblen! [Sööb tuhwluga]

ja rõhub Reeda kellest ta jään poolist naugelt üle on, paremat rüü köögi ukse poole.] So, Reet! Sääb en rüü! [On ühe käega ukse avanud ja tahab nüüd Reeta üle läve suruda.] Kapsad korbuvad põhja!

Reet [silmad ukse Annuse päale pöördud, kaitses ennast kõigest väest, ukse piida ümbert kinni hoides.] Igal inimesel on korra oma elus pidupäev! Mina olen küllalt kaua oodanud. nüüd kaetakse mulle ka kerra pidulaud. [On ennast viimase jõuga Minna käest lahti riskunud ja hoiab kahe käega Annuse ümbert kinni.] Annus!

Annus [pahaselt]. Mis. mis. mis sa's nüüd päris tahad? Mis sa ei lähe rüüki.

[Reet paneb tummalt oma käed tema kaela ümber ja surub oma päa tasakesi nuttes tema rinnale.]

Annus [kes nüüd alles Reeta mõistab. Võtab pahaselt Reeda käed oma kaela ümbert lahti, teda tasakesi enesest eemale lükates.] Mis veel! Mina oma hallide juuksestega! [Sügavas

erutuses]. Mis mina tahan, ei saa sina mul-
le enam anda! Sinu aeg on möödas! [Peeda
juurest ära, Miina juurde astudes ja sellele näht
õla päale pandes.] Miina

[Peet wahib p̄arani lahti silmadega
nagu pilvist sadanud, Annuse ja Miina
p̄äle]

Miina [rõõmu p̄arast punane, lai hülguis
ja naeratus näo p̄äl, nagu näeks ta terwet
riikast talu oma silma ees, mille k̄aske-
jaks ta nüüd peab saama. Kindlalt ja
südamlikult.] Peremees! Mind tahad? Wõta!
Misugune ma olen. Püüasid üsna küllalt.
Nõnda ilmas korra on. Aga terwed lundkondid
mul on... ja perenaene tahan ma sulle olla,
nagu teist ei ole. [Kui Annus käega lööb,
nagu ei oleks sellest veel küllalt.]. Nagu
peegli p̄äl peab läikima kõik ja ulgu-
ka mimesed kadeduse p̄arast näost kob-
lased ja rohelistad.

Annus [heidab veel ikka käega, nagu ei
oleks see veel mitte p̄äässi. Purtskab

wäimsalt suust] Lapsi peab mulle ilmal
 teema! Sigidust peab sul olema! Minu tui-
 jarminu sugu ei tohi surra! [Minna ümber
hõnates] Edasi elada oma lastes. [muline
 Satsesesi. Puss. edasi elada.

[Reet, suu ja silmad pärani, seisab eemal
paar arusaamata häälitsetud sõna tulewat
tema suust, langeb istmele.]

[Eesriie.]

Kolmas waatus.

[Warane newadepäew. Tuud on alles paljad, aga
talwewilja was juba lunde alt wäljas, newadene tuud
puhub üle maa. Windi tiltsumine kõlab wahetewahel
tuppa. - Ahjus on tuli kustumas. Ahju sees sülitais
puid ja puurainimise pakk, nirowes sisselöödud.]

1. etendus.

Jaak. Jaan. Arst.

[Ülevalt toulae päält kõlab tume kopsimine, saagi-
mine ja hõõrdamine alla, nagu oleks süäl kisklar
töös, kes aegajalt rõõmsasti wilistab, sest et töö hästi
edeneb.]

Jaak [seisab lahtise akna all. Istub wahel ja tõuseb
jälle üles ja tiigub õhkades akna alla]. Mina ei tea,
mis see on! Kuisugune rahutus on ihus... nagu ti-
nüks meri soontest wälja!

Jaan [istub tusases tujus kõssie koos teise uuse lähedal
paunat kätt]. Kewade on! Pundes tõuseb mahl ja
soontes meri. All wuus on jõgi ka üle kallaste wälja

ajand! See on!

[Arst tuleb teisest läinest pakemat nätt ja paneb
ukse enise järel tasakesi sinni. Võtab oma kiba-
ra ja mantli.]

Jaan [nagu oleks ta tohtri päale voodanud. Ei lase
teda silmast. Põhikutult, päega ukse poole näi-
dates]. Kas siis wana wikatimees teda sugugi
oma küüsisist ei lase?

Arst [pahaselt]. See igawene küüsimine! Mine sisse
ja waata ise! On ennast wana kasuka sisse
mässinud ja - walmi nädalat juba. ... magab
nagu tõhr! Ei liiguta ennast ega anna elunärki,
muud kui magab ühtesöödu! Ja wõõdi kõrwal,
nagu truu abielunaine. ... wastare püksärr!

Jaan [ennast wäristades]. Irv... sihuke seltsimees
ajab mulle hirmu päale!

Arst [ukse poole kust ta tuli]. Jaa... üks suuradi mees!
Kaga siis päale ennast oma... nagu ta ise ukse
ühtes... oma reisiwutrali sisse hästi walmis!

[Tahab minna]

Jaan [arsti näisest pidades, kurtuskades, oma südant
kühjaks panistades]. Jaa, aga see lugu on ikka päris

hale... Ja Miina ja... ütles muud kui Annusele:
 kui korra tuba tühjaks saab... [näitab läve poole,
mille taga Tiuts magab] ütles: „kui see tühjaks saab...
 sellest saab meile lastetuba!“ Ja tuli mulle ka
 nõnda ette, et nii teda varsti vaja on... seda laste-
 tuba... [Jääb kopsimist kuulatama mis iluelt
alla kõlab]. Ja Annus... kuulake, sääl iluelt...
 hõõveldab ja meisterdab... kas te teate mida?
Šapshälli! Ma waatsin salakesi.
Arst [tahab ennast wabastada]. Wana asi! Üks kaali-
 land tõuseb — teine wajub alla!
Jaan [ei lasi tohtrit lahti]. Tohtri härra! Teate! Temaga
 sääl sees lähew poremes... nagu teist enam ei tule...
 Annus ei ole ju külgegi talupidaja... on ainult ni-
 sargune naestelupard... asi on isika päris hale.
Arst [ennast lahti wiskudes]. Ise päris hale [ägedalt eneseli]
 kuhu sa ka jala pistad, igalpool seesama jutt! Ja lähew
 ometi wõin ainult nõnda, nagu... [annast wälja
looduse pääle näidates, hambaid wiskudes] see sääl,
 nagu loodus tahab! Meie olene ainult tema narwad!
 „Arastud amet!... [Ära].

2. etendus.

Jaani, Jaak, Miina, Siis Annus, Siis Jüri.

[Kopsimine ja saaginine väikib].

Miina [tuleb sööginõudega paremalt poolt. Klakkab lauda katma. Annusele, kes trepist alla tuleb.]

Annus! All orus on vesi suur. Jää lähed! Mikkaugle nuni silm ulatab... üksainus meewäli!

Annus [pühastab riideid laastudest]. Jumalale tänu, meie õue vesi siles ei ulata. Praegu viis silda ära! Mehejänmedused palgid... kriiks ja kriiks... keskelt puuleks! Ma vaatasin ülevalt pööningu aknast.

Miina. Ah! Kas sa jälle säält tuleb! Pooled päevad oled säält, hõõeldad ja kopsid! Mis sa õige säält teed?

Annus [rõõmsalt]. Mis ma säält teen? Miina teen... teen... ah! Miina! Küll saad näha! [Astub akna alla ja seisab säält nagu unes].

Jüri [tuleb õuest, koputab piigsa tühjaks, lihtsalt ja erutatult]. Ära uppunud vooimees tuli jõge nõoda alla!... Hobuse ja wankriga... Ohjad alles pitus! [Istub Jaani kõrvale lauda] Inimesed rää-

giavad: ta oleks ikka iseennast päästa saanud küll...
ta ei olla hobust ja varskrit jõkke jätta tahtnud!

Mina. Kuuled, Jaak? Kuidas teine oma hoiab!
Elu jätab!

Jaak. Mis siis on Jaak? Kus sind täna peab õige
alles sööma kutsuma või?

Jaak [sirutab naagu igatsedes käed akna poole välja].
Mina tahaks... mina tahaks... [lasib käed jõuetult
langeda] mina ei tea iseegi, mis minuga täna on!
[Istub lauda].

Jaak [lunas ringi vaadates]. Me... olime siis kõik
juba koos! [Hüüab]. Reet! Too toit lauale!

Jüri [pahaselt ülestoustes, kõogi läve poole]. Reet!
No mis kuradit... lugu see siis on? Mis sa unistad!
Kus sa's oled? Kõikugene üharauskamine võtaminega
... [Paremale poole ära]

Mina. Jaak! Reeta võite täna kavia hüüda! Reet
võttis täna hommikul vara juba asjad kööki ja
lääs! [Hakkab ise kõogi läve poole minema]

Jaak. On aga tagasi ka juba jälle! Pakib praegu oma
asju välja.

Mina [läve pääle seisama jäänud]. Mis sa ütled?

Juba jälle tagasi?

Jaan [külmalt, teravalt]. Miina ei räägi sinuga, mina räägin Jaaguaga! [Kui Miina vihaseks ära läinud on]. Seda tüüki on ta juba sageksasti teinud! Aga kaugenale, kui piiri peäle ta oma asjadega kunagi ei saanud! Siis oli tagasi. Nagu kits pala otsas. Nii kaugele kui nõor väia juurest ulatab ta minna saab... kaugenale ei saa!

Jaak [urisedes]. Jaa, eses naesed oleivka naesed! Nigurid teistel sees - nigurid -!

Miina [tuleb ja paneb tonduvaagna lauale, toob ka Reeda jaoks sööginõud. Aadu jaoks ei ole kaetud, tema koht lina ääres on tühi. Astub Annuse kõrvalle akna alla. Nagu igapäisest asjast kõneledes:]

Annuraamid tulevad meil siis ka need teha lasta, kui korra... [läve poole vaadates, mille taga Tünts]
asi nii kaugele on!

[Jaan, kes Miina kõnet mõistnud on, uriseb ja rõh-
hitseb rindasid, Miina seisab akna all Annuse
kõrval ja vaatab välja põldude poole.]

3. etendus.

Miina. Annus. Jaar. Jaar. Reet.

Reet [tuleb tööriides, pinnamisi ärest, lähel sõnalauzumata teiste juurde ja istub lauda.]

Jaar [Rudale]. Moh! Oled ka oma pisikalt reisist jälle tagasi? [Reet jääb wait ja hakkab sööma. Jaar, vähe aja pärast pahaselt]. Et me ka kunagi käise ühel ajal sööma ei saa, nüüd puudub jälle Tiiri!

Annus [Miina kõrval akna all]. Tuak! Sood ja metsad on küll alles lumetäis...

Miina. Uga minu juures on juha kevade! [Soojal, siidamelikul viisil, sügavasti liigutatud]. Maata, Annus! Kui ma nõnda aknast välja vaatan... ja ise seda asja mõtlen... see siin peab nüüd minne jääda kodu olena... ja enne oled täندانä pisikad... talust talusse, ühe koha pealt teise, kuhugi ei ole jäämist, kusagil ei ole kodu... teise teenija oled igal pool... Maata, Annus... täna hommiku märgas marja ääres... [praagu rõõmu pärast mittes] mul oli otse niisugune tundmus, et kas heida põlvili maha... ja kraabi mulda, mille peal ise seisad-kätega üles... süle täis ja... nanna köti peal nagu

väikest last. [Armast välja näidates]. Wuata sme-
ti, Annus! Kuidas ruki oras tärnab ja haljendab,
nii imeilus rohiline... lunelobjana vahel!

Annus. Jaah! Ilus on iseka küll vaadata!

Jaan [vaimulikunde pilkudega hiina poole. Tera-
vasti pilgates, küll iseenesele, jga nõnda et hiina
seda peab kuulma.]. Ja... ja! Ilus iseka küll, see
ruki oras! Najah! Mis sügisel küllidud, esse see
ravadel tärnab! Seda ju hiina peab teadma!

hiina [vihaselt Jaanile]. Sobasuu!

Jaan [vihaselt launast üles tõustes]. Noo, sina...

Annus [ägedalt Jaanile]. No mis supruukinime see
sul siis täna on? Mitte sõna enam! Ja... istu!

Jaan [urisedes]. Noo... häänelega mitte! [istub
wastu lahtinist maha, süüa.]

Annus [tõmbab wõitlusele walmis hiina sõnalaua-
mata laua juurest ära, taga poole. Karkab tema
käte ümber sinni. Nagu sisemise häiskamiselega.]

hiina! Lass kasvada... lass kasvada... lass elada...
ja haududa! Hiis kasv on mul põllust nii ta
wilja ei kannu! [Armastusega hiina ümber
hakatates]. hiina! Hiina alles üled sa mulle armas ja

midagi väärt! Nüüd alles sled sa minu... ihu
ja hingega. [Haaki rõõmsalt trepist üles]. Ja nüüd
teen ma tei päris valmis ja toon sulle ära! [Paar astit
ülespoole]. Miina kull sa näed!

Miina. Mis siis? Minule midagi või?

Annus [veel korra paar astit, suure südamliku rõõmuga]
Minule midagi... ja sinule ja... Miina, kui sa mind
ilmsel napsima ja meistridama kuuled... siis mõtle
minu pääle... ja mõtle enesi pääle... ja mõtle...
Miina? Kull sa näed, Miina! [Rõõmsalt trepist üles].

[Reet, kellel Miina ja Annuse sõne juures süda valu
täis on woolanud, paneb lusika kaest, ei saa enam
edasi süüa, neelab valu alla.]

Jaan. Reet! Mis pärast sa siis ei söö?

Reet [suure kibedusega, pääga Annuse ja Miina poole
näidates]. Kas ma neelan enne selle pala alla!

[Korraga hakkab ennast surmisel hüüdma]

Miina [ilma hirmutusest]. Ahah! Juba lüüakse surmi-
kella! Nüüd nad temaga varsti tulevad!

Jaan [süües Jaagule]. Kas nad ta siis juba nätte
on leidnud?

Jaan [süües]. Jü nad siis ikka leidnud on!

Miina [läheb, kuna teised rahulisti edasi jõuvad,
toob küünlaajala, süntab küunla põlema ja
paneb küünlaajala akna peäle. Jääb ise ainult
välja vaatama].

4. etendus.

Jaak. Jaan. Miina. Reet. Tiislar.

Tiislar [tuleb kellalöömise ajal esimesest länest
pahumat näht tujuga, hääs tujus, topib oma piipen].
Koh? Kas vanamees lõpetas ikka ära sin reisinud...
kõnase rongiga... mis? No ja! Kivade, see pü-
hib! [Häkki, eneselt küsides]. Ja mul lõp-
pesivad parajasti eila naelad kodust otsa. [Pöörab
minema]. Pean neid näkku puodist tooma min-
ma! Milla te's temale kaase peäle naelutada
tahate?

Jaak [tõuseb üles ja karjub tiislerile kõrva sisse].
Siis kui ta juba surmud on? [Sööd edasi].

Tiislar [sohkunud. Astub pisikamisi mõne sammuk-
ette poole]. Ja surmikell? [Küünla peäle aknal
näidates]. Ja põtev küünal?.. Kui majas keegi
surmud ei ole?

Jaak [lööb pahaselt rusikaga laua pihka, sinna
kus Aadu koht tühi]. See siin! Siin pime siin!
Kas rais ei näe, kus inimene puudub?

Tisler [inestades]. Aadu?

Taan [põlgavalt]. Nojah! Tema!... Tõesti!
[Soub edasi].

Taan [Tislerile]. Juba vana enne volget oli ta jalal
olnud... kui veel keegi teda ei ajanud. Väljas too-
kesi ja laulu kuulatamas. Tõe äärde nah, vaatama
kuidas vesi voolab! Kõ ei oska jälle ise ette vaadata!
Jäätuki päält sisse ja... mokas! [Süüb]

5. etendus.

Endised. Jüri.

Jüri [tuleb rõõmsas ärevises paremalt poolt]. kinge
nüüd ise käie välja õue ja vaadake! Kui see Jumala
ime ei ole! Wana õunap! too taga... läbi ja läbi
ära kuivanud, nagu wana närakas! Keegi smeti
evam ei arvanud, et ta veel elab! Ja nüüd... on
sell ka pungad väljas! [Inestades]. Kust demale smeti
weel see mahl tuleb! Jaa! Maa sees on jõud! Maa
sees on jõud, et etse inimes panna!

[Juba varemalt oli hilga inimeste laulmist, nagu mõõba-
mine wat sunumatjate rongi kuulda olnud. Nüüd tuleb
see laumale, kumra ilmil lai päält kopsimine ja saagi-
mine ja rõõmus vilistamine tuppa kõlale].

Miina [kes juba varem akna all seisis ja tulevale rongile vastu maatab]. Nüüd nad tulevad temaga... viivad kabelisse!

Tuisler [läve poole astudes]. Ja... ja! Kivade, see pühil [Ära]

[Poisid ja Reet on laua ääres püsti tõusnud].

Jaani. Issand, anna temale oma igavest rahu!

6. etendus.

Miina. Reet. Sulased. Seebi-Liisu.

Liisu [tuleb nagu kodukäia paremalt poolt, nagu ei näeks ta kedagi. Peab iirka laeva silmas, mille taga Tüüts viibib]. Nüüd ta on siis iirka läinud... see kandiline hing! Nüüd tuleb sa iirka veel minu wali alla... wana pögan! [Läve poole tõtates]. Ahund kui sisse... seni kui ta veel see on!... [Tahab Tüütsti tuppa minna].

7. etendus.

Endised. Tüüts.

Tüüts [muna akna alt tuisis ja tornis rong surnud Aaduga mööda lähel, tuleb Tüüts, wana kasukas ümber ölädi, segane, nagu häski unest üles kohutatud. Tema nägu on hallide habememontsudega nagu harjustega

Kaetud, kuntas on tal juukses vähe pikares kassa-
nud. Hoopis segane ja erutatud]. Hee! Ruskid löikama!
 Kes mulle appi tuleb? ... Ruskid löikama!

X Liisu [ära hirmunud]. Issand Jumal! Kooljas!
Kodu rääib! [Joosseb lähest välja]

[Sulased lina ääres vaatavad suurte silmadega,
Mina on nagu lauast tuleja eest tagasi pörganud].
Jaani [imestanult, vähe aralt]. Oh oh! Ruskid löikama...
kevad! See oleks uus mood!

[Tiits, hoopis segane, on akna alla tuikunud ja söial,
nagu tuleks talle ramustus päale, pingi päale lange-
nud.]

Mina [esimesest ehmatusest toibunud, sulaste poole,
nahemõistliselt]. Küllap see juba otab, kes appi ruskid
löikama tuleb! Tuba teritab sirpi!

Jaani [tõuseb pisikannisi lauast üles, astub Tiitsi proo-
le, kergitab tasakesi tema pääd]. Perimees! [Raputab
teda kergelt]. Und näid! Ära üles! Ei ole ühikõikuse
aeg...

Tiits [ikka veel segane, vaatab enese ümber, ei märkagi
teisi, nagu iseenesele]. Maas olin... [nagu unenäo
piltisi kokkuvõttes]. ... Kuset küpsed ruskid olid

maas... nagu laps hällis!... Tuul kõigutas ras-
keid wiljapäid ümber pääd!... Otse suhu...
nagu hääd ema lapsele toitku!... Muid süüawa-
susi ja söö!... Ja ülevelt paistis päikene... kõv-
wetas läbi ja läbi... sooviks nagu kanduja kana!
Ja maad minu all... auras aina jõuust... kõiks-
see see leil... minnus sisse ja wälja... kopsu möö-
da üles ja alla... risti ja rästi nagu ädraga...
kõiks lüüred kiskus lakti... [tõmbab rõõmsalt kir-
gesti ja sügavalt hinge]. Ah...

Mina [teeb sülasti poole päädga paljunitleva liigu-
tuse, et Tüütüdenam mõistus selge ei ole]. Walmis!

Päris suutumaks walmis!

Jaani [Tüütsi aidates, kes ülestäusta tahub]. Perences!
Tacta aga kõwasti minu päädle! Wõnda!

Mina. Jaani! Ära sa teda lakti lase, muidu ta
kuskub kokku nagu tühi kott.

Tüüts [kes ennast Jaani nojale tactas, kiskub Mina
sõnade juures Jaaniemale, nagu tahaks ta nat-
suda, kas ta jalal seisab. Wabalt seistes, wärisedes,
rõõmsas, uskunnata imestamises]. Maad... kannab
mind... jälle! [Seisub nagu uskunnata imes].

Tiitri [Taaguaga söögilauda istudes, vaatab seda näit-
laselt]. Minu ema - Jumal ilendagu hinge... tuli
ka pool tundi enne surma woodist välja! Maa petab!

Miina [kes tõusva rahutusega waadanud on, kiidab
Tiitri tõesti jalal seisab, nagu et iseenast trööstidol,
Tiitri järelekiites]. Nõnda on alati! Kui hirm woodist
välja ajab, siis on lõpp lähedal!

Tiitri [Miina poole pilku heites]. Maa... kannab mind
jälle...

Miina [tõusva rahutuse ja erutusega Tiitriksile]. Maa
petab! [Kisub kalendri seinalt ja hoiab seda kõrgel].
See siin ei peta! Kumbriid näitavad! Kaal näitab,
kuhu poole minek on. [Hänki tuleb talle meelde ja ta
kisub kaalu pingi alt välja]. Siia tule! Kaalulana
päale mine, kui sul julgust on! Siis näeme koke, kuhu
poole ta näitab!

[Tiitri waatab vähe aega Miinule otsa, pilguaga, milles
nagu siitir viha ja pilgu rüeswalgub, siis astub ta
pisikamisi kaalu päale. Püüdis koguvad ümber
waatama].

Miina [äritatud, seadib kaalupommisid kurda, ise-
enusele]. Sada kuuskümmeend sügisel wimmati oli,

enne kui ta woodisse hütis! Sada viestkümmest-
 kümest on küll ja küll! [Paneb pommid pääle].
Jaan [põneva mahaaja järel, kuna kõikide silmad
terawalt kaaluselt silmas peawad, ruttu, kergema
südamega]. Ei ulata!

Jüri. Pane weel juurde!

Miina [ägedalt Jürile]. Sina peav suu! Ma tean juba
 ise, mis mul teha! [Paneb weel pommisid]. Kuusküm-
 mend kahessa! Enam kui illearu! [Lühike põneva
pause, kõikide silmad on terawalt kaaluselt pääl].

Jaan [inera rõõmsamalt ja rõõmsamalt]. Ei ulata!

Jaan [näriinal] Lifa weel juurde!

Miina [kelle hirmu ja ärevus inera tõuseb, towrelt
Jaagule]. Sina ära lura! [Waatab kahtlaselt kaa-
lu iga külje päält, iseenseli]. Kas ta õieti ei seisa
 wõi mis wiga see on...

Jüri [rahulikis katjirõõmus]. Noo, Jumal hoidku!
 Küll seisab õieti. Kaalul ei ole wiga midagi, kõik on
 korras!

Miina [tõuswa hirmu ja erutusega, weel pommi-
sid juurde pannes]. Kuuskümmend!

[Tüütsi, Miina ja pristi silmad on põnevas ootuses

kaalu päale pöördud, erutaw wäheag.)

Tüüts [kelle dijonud iga kaalule raskuse juurdelisami-
sega tõusnud on, hääki wälkuwa silmadega, sisemise
hõiskamisega]. Ei ulata! Miina! Pane weel!

Jaam [rõõmsalt, jõuga]. Elu poole näitab!

Miina [pärib omal hirmuhi strahest. Siis ruttu Tüütsi
poole. Silmitsel teda kahtlaselt iga külge päält, hakkab
teda kõitega kohama.]

Tüüts [kelle nägu pikkamisi kuradilise wäljanägemise
omandab, pilkawalt hirmitades]. No... no, Miina!

Kiwi mul tassus ei ole!

Miina [weel icsa tõuswa hirmuga, paneb weel pommi-
sid kaalu päale. Erutuse pärast wärisedes].

Kuuskiimind nark! [Wahib hirmuga kaalule
päale].

Tüüts [wärsuwate silmadega]. Ei ulata! Miina! Siis
weel!

Jaam. Elu poole näitab!

Miina [on koguni õnnetu. Ei tea, mis teha. Seeqitsewas
sihas Tüütsi poole, näed rusikas]. Kuradi saadan! Kas
sa siis sugugi lõppeda ei taha!

Tüüts [seisab kaalu pääl nagu kurat. Miinale näksu

hiivitades). Miina mul kogub jälle liha luude
peäle!

Jiri. Hahaha! See on enmast sääl oma manna-
puust vananõuri kõrvad terakes maganud!

Jaak. Kui loodus ja ritleb, siis üteldu või võik
salvimäärjad sadanordajei!

Reet [hiinali hiivitavalt]. Ha... ha! Kus müüd see
ilus Karutsi talu... ja võik...

Jaak [on kalendri toonud ja pakub hiinali;
rahulise hiivitamisega]. Siin on siis ka kalender...
pani ka kirja!

Tüüt [on pinnamisi kaalu päält maha tulnud;
juba jälle täiesti endine. Võtab Jaakil kalendri kőest
ja viskab pingi peäle. Sulased silmitsedes]

Kas te siis õige laisklemise peäle olete palgatud, või
mis? Kõhulid sööge täis! Ja siis tööle! [Põisid istu-
vad lauda ja söövad]

Miina [on iga lootuse kaotanud, kogub vihaseilt
oma käikes alla, seadib enmast minema. Tüütsile]

Mitte lund ei jää ma enam selle äranõetud katuse
alla! Oma palga tahan ma kätte! Ja rohe!

Tüüt. Hõh, Miina! Sinu palga ma kinni ei pea.

[Mina paremale poole ära. Tüüts pükkamisi teise
 uuse poole pahemat nähti. minnes, tigidalt pilgates]

Siha tuleb luude pääle tagasi. . . liha tuleb kuradile
 luude pääle tagasi! [Ära]

[Ülevalt lae püüalt on kapputamist, saagimist ja
 vile laskmist kuulda.]

8. etendus.

Reet. Sulased. Siis Rabasoo-Rits, Juss ja Jass.

Jaan [leisti poistega ja Riedaga lauas istudes, teeb
 sünnisele wähe, kuulatab]. Kuulake seda sääl! Siin

all on kõik segi, surm ja elu - tema liimik ja
 meisterdab rahulisti edasi! [Sööb].

[Rabasoo-Rits Jussi ja Jassiga tulewad pahemalt
 poolt. Kõik kolm alles kõwasti talweriides, läkiläxid
 nile kõrwade kõmmatud. Rits ei waata toas enese
 ette ega taha, waid wiib otsesohi käpsed taga poole
 pingi pääle istuma. Waatab siis oma pilusilmi pil-
 gustades toas wäheringi ja pöörab seina poole, kus
 miina oma sunawarrastega harilikult iirka istub.
 Et koht tühi, hakkab ta teda silmadega, mis nagu
 alles walgest kanduvad, toas otsima].

Jaan [innerspanimis]. See ka juba oma soo seest wäl-
 jas! Küll on iirka julgest!

Reet [ettehitvalt], Jah, kõik kohad alles mett ja
 yantust läis! Ja lapsed ka mel kaasa võtnud!
Üri, Mis sind siis taga ajas?

Rits [Minna kuttava koha poole piiludes], Koh, kui
 lõõksed juba väljas! Siis mind kui kaurasime
 ennast ka lumest läbi... nagu tähed! Poisid,
 mis?

Juss [naerdes] Juss väjus kõrvust saadik süla lume
 sisse!

Juss [rõõmsalt], Tore oli!

Reet [on Jussi kõrvale istunud], Juss! Hälitad veel...
 mineval suvel... kuidas sa siis siinsamas taas
 vallatu olid?

Juss [nagu hähvakes ta ennast oma endisest lapsi-
 kust olevusest sel ajal; pikkanisi, jahedalt], Jaa...
 ehineval suvel! Siis ma olin ju ka alles väikene!

Rits [nähtavasti Jussi pääle uhke], Aga münd!
 Talve otsa tammus lumest läbi, käis koolis!

Juss - mis?

Reet, Ohoh? Kui kaugel, too seest väljas?

Rits, Sai aga ka igapäev tubli kantsaka leiba kaasa!

Juss - mis?

Juss. Hulna ilmaga angus liib kaalakatõis mõnikord
kivi kõvaks!

Reet. Wae? Siis ei oleud sul ju midagi süüa?

Juss. Nao! china pistsin kiiva piiksitasusse jooja.

Sääl sulus ära jälle!

[Reet tõmbab liigutatult poisikese kaenla ja suudleb
tada].

Juss [nõigest jõust vastu pruigeldes] chine! chis sa
must mulid! Ega ometi enam väike laps ei ole!

[Reet luseb poisikese lahti, pöörab ennast ruttu avara
peale ja pühib põllenurgaga silmi].

Juss [pingi pääl istudes, wahib uksisilmi Reeta pääle
imestades; seda ei ole ta enne näinud.] Jsa, ... waata?

See nutab!

Reet [ruttu silmi pühkides, pahaselt]. Kuula müüdi!

chis weel...! [Tema nägu muudab jälle kõvaks, ruttu
nutab ta talimulape ja hakkab aknaid puhastama.]

9. etendus

Endised. Miina.

Miina [tuleb, suurt jõust laekast ühte käepidet päidi
enese taga järel vedades, kolinal paremalt poolt. Ei näe
Rakasoo: Ritsu, kibedalt]. Eks ta ole lõbus asi, see...

orija elu! Tule ja mine, jalad sul kusaqil soojaks
ei saa minna! [Tema kibe naer muutub nutuks]

Rits [on aumpaoliselt chiinale lähenedud]. Miina!
Tali on mööda! Miina olen siin!

Miina [laseb silmad taas pahaselt ringi käia. Näeb
Jussi ja Jassi]. Kus siis täna see kolmas ja kõige-
targim on? Kõi on juba oma rumaluse kätte
käivanud?

Rits [uhkelt]. Peedu või? See on linnas... tuderi-
mas! Läheb hästi küll! Ei igatsel sugugi koju
tagasi!

Miina [põlgavalt naerdes]. Sinna soo sisse?

Rits [üsnä Miina lähedal]. Miina! Suvel ütlesid:
ma ei ütle ja... ma ei ütle ei! Selle üle võib talve
jooksul järele motelda!

Tüvi [rahuliste pilgates]. Kojaa! Miinal oli aga talve
jooksul midagi muud es! [Poisid naeravad].

Reet [arusaalt Ritsule, kes vähe nõrkunud on ja
rumala näo teeb]. Miinal juba Annuse poolt pulk
ja pitjar pääl! [Miina pöörab häbelikult näo kül-
vale ja tõstab põlle silmade ette].

Rits [õnnetu, läheb esite poisikeste poole, et nende

Kählepanemist muu pääle pöörata]. Waadake kurra
aknast wälja, mis õues on ja missuguseses ilm
muutub! Koh! [Kui ta poisid akna alla on wimud
ja neid rinnuli akna pääle wälja waatama sead-
nud, kulele ta hõimata koxalt kratsides Miina
juurde tagasi, kes, põll näo es, emad seisab].

Miina [wähe aja järel nutuselt]. Ei kõlba, kui häa süda
on! Ja etti ei oska waadata! Enne kui ise lead, oled
sisse kukkunud! [Reeda poole]. Teistel, kes kawalamad
on, seda midagi ei juhtu! [Wäikese wahaja järel
Ritsule, kes iska weel kuxalt kratsides nõimata seisab].
Mis sa's sääl weel seisad ja wahid? Ära süga emast
enam midagi ja mine ära koju! kind sa ja nüüd
iska enam ei taha! [Piilub jälle alt salakesi Ritsu
poole].

Rits [raputab korraga kõik kartuse oleku maha, on
kindlale otsusele jõudnud]. Ah mis! Punalus! Mis
kaswab, on Jumala and! Miina wõtan sa, nagu sa oled!

Jaane. Kõige kõrwalise kraamiga?

Juri. No müüd näib keel vieti!

Jaane. Oi, Rabasoo-Rits! Häbene rah...

Rits. Kelle es? Rabaskanade ja metsahuntide es?

Miina juures sääl... all soo sees... sääl võitle iga
 maotäie maa eest ja võida raba ära... ja sees on
 inimesi waja, nagu Miina sääl! [Imestades]. Sell
 on inu! Ja muu on kõige rumalus! Miina on
 ju isaga tugewam teist kõigest! Nõnda siis... Miina!
 [Tarub temale räätt]. Miina ei ole sulle laita mees...
 Miina [wähe aega kahe wahel. Nagu enesega wõi-
delles ägedalt, nutuselt]. See juuda raba sääl! Uppen
 võib olla ka laukasse ära! Aranedud! [Kui ta
wähe aega on mõelnud, siis häkki roonisalt]
 Aga oma jäljalune on ta süski! Oma jäljalune!
 Pits. Noo... kaup lähel siis kokku?
 Miina. Oma jäljalune... [lööb näed kokku]. Säh!
 Minugi pärast! Olgu mis on!

10. etendus.

Endised. Annus.

Annus [ulimus, punaste palkiga wäljashitud
lapsehäll ülal, tormab hilgawa näoga kolinal
trepist alla. Weel trepi pääl, rõõmu pärast nagu
arust ära]. Miina! Walmis! Säh, wota wastru!
 Miina [ei pane Annust lähelgi]. Nõnda siis...
 Pits! Jätame siis asi nõnda!
 Pits. Ja kudas ma sulle järele tulen?

Annus [on hälli rüest pörandale pannud]. Miina!
waata!

Miina [wäga külmalt ja kuivalt, ei waatagi hälli
pääle]. Jaa! Kägin juba! [Räägib Pitsuga edasi]
Kõnda siis! Mina lähen nüüd kõigepäält oma
tädi juurde... wähe oma usju korda seadima ja
olema...

Annus [on Jussi silmanud, tõstab tema üles, kallis-
tab ja suudleb teda]. Sina oled sääl! Jussikene!
Kes mind must üles... elama aratas! [Häski tuleb
temale midagi meelde]. Sina pead nüü nüüd
kõige sisse pühitsema! Sinnapanen ma kõigepäält
sinna sisse! [Tahub Jussi hälli sisse]

Juss [paneb kõigest jõust vastu]. Ma olen terve
talwe... koolis käinud... ja pean nüüd wäl... hälli
minema! Miina ei taha!... Ei taha... ei taha...

Annus. Pead... Jussikene... pead! [Surub kätte ja
jalgaadega wastutõrkuwa Jussi hälli sisse ja hoiab
kinni; käis õnne ja rõõmu]. Miina! Waata, kuidas
ta sibab!

Miina [kuivalt ja külmalt, ei waata sinna poolegi]
Laps ta sibada! [Siis selge sõnaga Pitsule] Kõnda

siis, Riis! Nädala mõi kahe pärast võid mulle järele tulla. Kirisku juures võime warein ära näia.

[Annus hakkab tähele panema, Juss pääseb hällist välja, Annus jääb taretanult siisma ja kuulutama].

Riis [asjaga väga rahul]. Ah tädi juurde? Hää küll! Küll näis tean! [Koputab Miinale nagu õnne soovides üle pääle]. Miina! Ega sa minuga kassi vatis ei osta? Miina olen isena mees rah, töö juures... ja kodus... ja muide rah!

[Pilgutab Miinale töötavalt silmi]. Saad aru kust? [Mimmut tehis]. Jussi, Jassi! Küüd lähme minema! Muide jääme üle pääle!

Annus [hõõrub oma silmi ja otsaesist, nagu näiks ta halba und, Miina poole taikudes, nutuselt].

Miina... mürsa mind! Miina ei ära suqugi üles!

Miina [kergelt, ei waata Annuse päälegi]. Maaga aga edasi!

Riis [paegadega mimmut tehis]. Koh, jätkke siis mu ema ilusti jumalaga rah!

Jussi ja Tassi [vastavad imespannus isale otsa, annavad siis aralt Minule nätt]. Jumalaga nah... Minna [lajasi sõrmega ähvardodes]. Minu juures olegu sõna päält! Muudu... [tigidalt] sääli soo sees ju midagi ei ole! [Juss ja Tass pööravad nagu hirmul läve poole põgenema].

Juss [läve pääl Jussile]. Oi! On see aga võel!

[Mõlemad ära].

Minna [hüüab äraminejale Ritsuli järel]. Oota tües! Käanapuuust saadik on meil üks tee! Ma tulen koju järel! [vihase pilguga teise läve poole pahumat nätt]. Mul on meil palga natura vastu võtta.

Annus. Missugune kurat siis mind nüüd iristab?

Minna [iseka silmad läve poole]. Võib ju olla ka et üks misugune [rõhuga] näpp kurat kusagil on!

[Annusile öla pääle koputades]. Annus! Naene ja lapsed — need ei ole sulasmehi jaoks!

Annus. Sulane... sulane? Kas ma olen siis... pere-mees, või ei ole?

M. etendus.

Hiina. Reet. Annus. Sulased. Tiüts.

Tiüts [on viimaste sõnade juures teisest uksert pahemalt poolt sisse astunud, koputab Annusele selja tagast üle pääle]. An-nus! Permees olen mina! [Annus pöörab ennast ümber, vahib tarrelanult isale otsa, taganeb pisikamisi akna alla. Jäab sääl liigutamata seina najali seisma.]

Reet [häbenota naeruga hiinali]. Hiina! Haha! Ilus talu, see Karutsi... ha haka! Mis?

Hiina [surub hambad risti. Kasti enese järel lohistades Tiütsi poole]. Oma palja tahan ma!

Tiüts [kõige suurema rahuga]. Hiina! Siin su palja on! [Sob väga rahulisti raha laua pääle]

Kümme! Kaksikümmend! Kolmikümmend! Nelikümmend! [Linnab raha hiina poole] See järle, kas on! [Hiina võtab kokkupigistatud huuldega raha ja loeb] On õige? Jah? [Koguni murdliku ja jõuetu häälega, tigevalt Hiina poole silmi pilgutades, õhates]. Jaa... Hiina! Küünd on lahkumise ja jumalagajätmise tunnise näes... kõige siin... [näitab näega läbi akna põlde

ja heinamaade poole] Mul oli ka kõigea juba jumalaga jäetud... ei mäistnud ka enam muid mõelda, kui... nüüd kannavad nad wana-Tüütsi wälja...

Jaan [süües]. No... üks Tüüts ju ikka kantakse siit wälja kah! Ja kui ta wana ei ole... siis on ta noor! Miina! Kas pole õige, [Sulased naeravad] [Miina on wiha pärast löhki minemas, ei kasta aga silmapilgukesgi enese üle walitsust. On raha ära pannud, teeb ninekut. Tästab kasti kõrwa pidi üles, et teda läwest wälja lohistada].

Tüüts [silgates]. Jumalaga siis kah, Miina!

Miina [wälkuwate silmadega, tigidalt, lahkelt] Jumalaga jah... wanakurat! Ja... küll ma sind maha wiima ikka korra ka tulen!

Tüüts. Tänan kah! Sedasama loodan mina ka.

Annus [nagu oleks ta wõitluse läbi wõidelnud ja kindlale otsusele jõudnud, astub Miina poole, temale tuu pääle risti ette]. Miina! Miina... nagu ma olen ja siin seisan, wõtan ka asjad kokku ja tulen sinuga ühes... laia ilina wälja, nii kaugele kui sa tahad!

Mina [teda eest ära tõugates]. Mina ei lähe enam
 laia ilma! Sapisest muad, mis oma, tahan
 ma jälgade alla saada! Ja olgu see ka...
 raba soo sees! [Kastiga lävest välja].

Reet [Minale järel hüüdes]. Jumalaga kah... Karutsi
 peremehe!

Juss [läbi akna Annusele]. Jumalaga kah... Annus!

Annus [akna all, näega välja jumalaga jättes].

Jussine!... Juss!... Jumalaga, jumalaga,
 katsused... [Sangel mittes pingi pääle].

Jaani [on käed lähikesele söömavalvele kokku pan-
 nud, astub Jaagu ja Tiiriga wana-Tiitsi ette;
 rõõmsalt]. Peremees! Töö juhata kätte!

Tiits [astub akna alla, nagu waatama, mis-
 sugune ilm õues on. Siiskal aknad lahti. Hele
 päikesivalgus laenitab tuppä. Siis sulastele].

Kas nüüd veel kusida waja, mida teha! Kõi-
 aknast waadake välja! Kewade on! Ader ulu
 alt ja põllu pääle! Annus! Reet! Põllu pääle!
 Kündma ja küllima! Põld tahab oma seemet
 ja päike handuda! Kinge aga es! Ma tulen
 nõke järel! [Teise uuse poole pakenemat kätt silmi]

silgutas]. Muld tahab enne veel see wana raipe
süäl ära häwitada. [hõeldud tuppa ära, jätab wse
enese laga lahti].

Reet [muutsus, langes Annuse kõrval pingi peäle].
Wäene Annus . . .

Annus [silmasilgus Reeda ümber hakkates ja muut-
sudes. Siis pingi peält ülistõustes ja Reeta ka ühes
üles niskudes; lõbitõikawa kibedusega]. Reet! Mul
ei pundu ju midagi! Siina massaan . . . oma
töö on mul kah . . . ja küljealune magada . . .

[läheb pikkamisi jalgu järel medudes lähest änt].

Reet [trepist üles astudes, kibedalt ja tõikawalt].

Ja enam ei ole ju inimesel waja! [Pikkamisi trepist
üles ära].

12. etendus.

Tüütis. [Kuna Annus ja Reet teine teiselt poole lähe-
wad, tuleb teisest wsest pahumal kütt. Wsib hõsketult
ja häätujuiselt uet püssäarki põrandat mooda
enese järele lohistades ahju juurde, kus waidpasa
nirwega seisab].

Soo! Müüd süs hakkame waatama, kumb

meist tugevam on ... sina, või mina!
[Kannab püssäkki tulepuudeks puruses rai-
uma.]

Eesriie.

